

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

НАКАЗ

10.08.2018

м. Київ

№ 296

Про затвердження Методичних
рекомендацій із здійснення
стратегічної екологічної оцінки
документів державного планування

На виконання пунктів 6 та 7 частини першої статті 6 Закону України
«Про стратегічну екологічну оцінку»

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування (далі – Методичні рекомендації), що додаються.

2. Департаменту стратегії та європейської інтеграції (Трофименко Н.С.) забезпечити розміщення Методичних рекомендацій на веб-сайті Мінприроди та інформування органів виконавчої влади про їх затвердження.

3. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

Остап СЕМЕРАК

* 023871

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства екології
та природних ресурсів України
від 10.08.2018 № 296

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
із здійснення стратегічної екологічної оцінки
документів державного планування

I. ВСТУП

Методичні рекомендації із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування (далі – Методичні рекомендації) рекомендуються для використання центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, спеціалістами і науковцями, залученими до консультацій, а також представниками громадськості, які будуть брати участь у стратегічній екологічній оцінці.

Ці Методичні рекомендації розроблено на виконання пунктів 6 та 7 частини першої статті 6 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (далі – Закон).

II. ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ

У цих Методичних рекомендаціях наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

громадськість – одна чи більше фізичних або юридичних осіб і, згідно з національним законодавством чи практикою, їхні об'єднання, організації або групи¹;

¹ Пунктом 2 статті 19 «Дія міжнародних договорів України на території України» Закону від 29 червня 2004 року № 1906-IV «Про міжнародні договори України» встановлено, що «якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору».

Враховуючи зазначене термін «громадськість» використовується відповідно до статті 2 Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, ратифікованого Законом № 562-VIII від 01 липня 2015 р.

Також зазначаємо, що для цілей Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, ратифікованої Законом № 832-XIV від 06 липня 1999 р. «громадськість означає одну або більше фізичну чи юридичну особу, їх об'єднання, організації або групи, які діють згідно з національним законодавством або практикою».

держава походження – держава, під юрисдикцією якої здійснюється розроблення документа державного планування;

документи державного планування (далі – ДДП) – стратегії, плани, схеми, містобудівна документація, загальнодержавні програми, державні цільові програми та інші програми і програмні документи, включаючи зміни до них, які розробляються та/або підлягають затвердженню органом державної влади, органом місцевого самоврядування;

замовник – орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який є відповідальним за розроблення документів державного планування та здійснює загальне керівництво і контроль за їх виконанням, або інший визначений законодавством замовник документів державного планування;

зачеплена держава – держава, на яку ймовірно поширяться транскордонні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, – будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, надр, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів;

стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) – процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби – транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування;

сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби;

заінтересовані сторони – громадськість, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, спеціалісти та науковці, які беруть участь у процедурі стратегічної екологічної оцінки.

Інші терміни, що наводяться у цих Методичних рекомендаціях вживаються у значеннях, визначених законодавством України.

Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» суб'єктами стратегічної екологічної оцінки є:

Суб'єкти стратегічної екологічної оцінки	Функції в процедурі стратегічної екологічної оцінки
<p>Орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який є відповідальним за розроблення документів державного планування та здійснює загальне керівництво і контроль за їх виконанням, або інший визначений законодавством замовник документів державного планування (далі – замовник)</p>	<p>забезпечує здійснення стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування;</p> <p>здійснює інформування та забезпечує вільний доступ до інформації у процесі стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>забезпечує своєчасні та ефективні можливості для участі громадськості у стратегічній екологічній оцінці проекту документа державного планування;</p> <p>враховує в документі державного планування звіт про стратегічну екологічну оцінку, результати громадського обговорення та консультацій, а також результати транскордонних консультацій;</p> <p>здійснює у межах компетенції моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;</p> <p>забезпечує фінансування здійснення стратегічної екологічної оцінки.</p> <p>забезпечує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки, інформацією, необхідною для проведення транскордонних консультацій, у тому числі переклад відповідних документів</p>
<p>Фізична або юридична особа, яка може залучатися замовником до виконання стратегічної екологічної оцінки чи окремих її етапів (далі – виконавець)</p>	<p>здійснює процедуру стратегічної екологічної оцінки чи окремі її етапи, керуючись Законом, цими рекомендаціями за договором із замовником</p>
<p>Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони</p>	<p>надає зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту документа</p>

<p>навколишнього середовища та екологічної безпеки (далі – Мінприроди)</p>	<p>державного планування загальнодержавного рівня;</p> <p>надає зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>забезпечує здійснення транскордонних консультацій у випадках, передбачених статтями 14 та 15 Закону;</p> <p>за потреби звертається до місцевих органів щодо виконання заходів із забезпечення інформування та участі громадськості України, на яку можуть поширюватися наслідки виконання документа державного планування держави походження;</p> <p>залучає інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій, що проводяться відповідно до статей 13-15 Закону;</p> <p>здійснює методичне керівництво та методологічно-консультативне забезпечення з питань стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>розробляє нормативно-методичні документи з питань стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>узагальнює практику здійснення стратегічної екологічної оцінки, застосування новітніх методів екологічної оцінки;</p> <p>здійснює інші повноваження, визначені законодавством</p>
<p>Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері охорони здоров'я (далі – МОЗ)</p>	<p>надає зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування загальнодержавного рівня;</p> <p>надає зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>залучає інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій, що проводяться відповідно до статті 13 Закону;</p> <p>розробляє нормативно-методичні доку-</p>

	<p>менти з питань стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>здійснює інші повноваження, визначені законодавством</p>
<p>Обласні, Київська, Севастопольська міські державні адміністрації (підрозділи з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я), органи виконавчої влади АР Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я (далі – місцеві органи)</p>	<p>надають зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проекту документа державного планування місцевого та регіонального рівнів;</p> <p>надають зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>забезпечують інформування та участь громадськості у транскордонних консультаціях зачепленої держави;</p> <p>залучають інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій, що проводяться відповідно до статті 13 Закону;</p> <p>здійснюють інші повноваження, визначені законодавством</p>
<p>Одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи, зареєстровані на території, на яку поширюється дія документа стратегічного планування (далі – громадськість)</p>	<p>надає зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки;</p> <p>надає зауваження і пропозиції до проекту документа державного планування та звіту про стратегічну екологічну оцінку;</p> <p>бере участь у транскордонних консультаціях зачепленої держави</p>
<p>Держава, на яку ймовірно поширяться транскордонні екологічні наслідки виконання ДДП, зокрема пов'язані зі здоров'ям населення (далі – зачеплена держава)</p>	<p>повідомляє державу походження про своє бажання (небажання) взяти участь у транскордонних консультаціях</p> <p>узгоджує тривалість, порядок проведення транскордонних консультацій, умови перекладу документів та детальні заходи із забезпечення інформування та участі громадськості України</p>
<p>Держава, під юрисдикцією якої здійснюється розроблення ДДП (далі - держава походження)</p>	<p>подає зачепленій державі копію проекту ДДП разом із Звітом про СЕО (або його частину, що не містить інформації, яка становить державну таємницю) та визначає строк, протягом якого зачеплена держава має повідомити про своє бажання (небажання)</p>

	<p>взяти участь у транскордонних консультаціях;</p> <p>в узгоджений із зачепленою державою строк проводять консультації щодо можливих транскордонних наслідків виконання ДДП та заходів із запобігання, зменшення або пом'якшення таких наслідків</p> <p>забезпечує інформування зачепленої держави</p>
--	---

III. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Рекомендується дотримуватись наступних підходів для забезпечення ефективності здійснення SEO, а саме:

SEO є частиною процесу розроблення проекту ДДП.

SEO рекомендується проводити на ранніх етапах процесу розроблення проекту ДДП, коли розглядаються всі альтернативи та варіанти дій до подання його для затвердження.

У процесі здійснення SEO доцільно оцінити обґрунтоване коло альтернатив, беручи до уваги те, що їх масштаб залежатиме від рівня прийняття рішення, та визначити найоптимальніший для забезпечення сталого розвитку сценарій та запропонувати максимально можливий рівень збереження довкілля.

У процесі здійснення SEO доцільно надавати можливості для участі громадськості, починаючи з ранньої стадії процесу, коли ще існують альтернативні варіанти, з використанням чітких процедур та використовувати ті методи консультацій, які легко застосовувати та які відповідають специфіці цільових груп.

При проведенні SEO доцільно використовувати адекватні та економічно ефективні методи і методики аналізу. Збір інформації рекомендується здійснювати тільки в тому обсязі та з тим ступенем деталізації, які потрібні для прийняття обґрунтованого рішення.

У процесі SEO доцільно враховувати зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному рівні, а також визначати шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки проекту ДДП.

IV. ВИЗНАЧЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ SEO

Перед тим як розпочати процедуру SEO рекомендується визначити чи підлягає проект ДДП цій процедурі, тобто зробити попередню оцінку проекту ДДП, що відіграє велику роль у забезпеченні ефективності системи SEO в цілому.

Попередня оцінка основана на переліку критеріїв, які дозволяють оцінити чи підлягає проект ДДП процедурі SEO. Крім того, попередня оцінка може включати і консультації з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами.

СЕО обов'язково проводиться щодо проектів ДДП, які відповідають одночасно двом критеріям відповідно до статті 2 Закону, а саме:

які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом), крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Відповідно до статті 2 Закону СЕО не проводиться щодо:

проектів ДДП, що стосуються виключно національної оборони або дій у разі надзвичайних ситуацій;

бюджетів, бюджетних програм та фінансових планів;

програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст, сіл, селищ на короткостроковий період (цей критерій діятиме до 1 січня 2020 року);

проектів ДДП щодо створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Якщо проект ДДП відповідає лише одному із критеріїв, наведених у статті 2 Закону, замовнику рекомендується самостійно прийняти рішення про необхідність здійснення СЕО.

При розробленні проекту незначних змін до ДДП, щодо якого раніше здійснювалася СЕО, відповідно до статті 10 Закону підставою для прийняття рішення про необхідність здійснення СЕО, є відповідні критерії, затверджені Мінприроди.

V. ЕТАПИ ЗДІЙСНЕННЯ СЕО

Відповідно до статті 9 Закону етапами здійснення СЕО є:

визначення обсягу СЕО;

складання звіту про СЕО;

проведення громадського обговорення та консультацій, в тому числі транскордонних консультацій;

врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій;

інформування про затвердження ДДП;

моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Етап	Опис
Визначення обсягу СЕО	Після того, як встановлено, що ДДП вимагає здійснення СЕО, доцільно визначити обсяг СЕО.

	Визначення обсягу СЕО дозволяє сфокусувати звіт про СЕО на важливих питаннях охорони довкілля, у тому числі для здоров'я населення, для громадськості та заінтересованих сторін
Складання звіту про СЕО	Складання звіту про СЕО рекомендується робити таким чином, щоб він не був подібним до наукової публікації або звіту про науково-дослідну роботу. Детальна інформація науково-технічного характеру може бути представлена у формі додатків до звіту про СЕО.
Проведення громадського обговорення	Громадське обговорення проводиться у процесі СЕО, під час якого надається можливість представникам громадськості висловити свою думку щодо проекту ДДП та звіту про СЕО
Консультації із Мінприроди, МОЗ або місцевими органами	Консультації передбачають подання Мінприроди, МОЗ або місцевими органами замовнику в письмовій формі зауважень і пропозицій до проекту ДДП та звіту про СЕО, які доцільно розглянути замовнику. Консультації з органами виконавчої влади та громадське обговорення рекомендується проводити одночасно.
Транскордонні консультації	У разі, якщо виконання ДДП ймовірно матиме наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, зачепленої держави, зачеплена держава або держави інформуються про це і запрошуються до участі у транскордонних консультаціях. У ході узгоджених транскордонних консультацій зачепленій державі, у тому числі її громадськості, рекомендується надавати можливість висловити свою думку з приводу проекту ДДП та звіту про СЕО. Після затвердження ДДП Мінприроди інформування зачепленої держави.
Врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій	У проекті ДДП доцільно враховувати звіт про СЕО, результати громадського обговорення, та консультацій з Мінприроди, МОЗ, місцевими органами
Інформування	Замовник протягом п'яти робочих днів з дня затвердження ДДП розміщує на своєму офіційному веб-сайті затверджений ДДП, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, довідки про консультації та про громадське обговорення і письмово повідомляє про це Мінприроди.

VI. ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ СЕО

Відповідно до статті 10 Закону з метою визначення обсягу досліджень, методів екологічної оцінки, рівня деталізації інформації, яка включається до звіту про СЕО, та необхідності здійснення СЕО незначних змін до ДДП, щодо якого раніше здійснювалася СЕО замовник подає заяву про визначення обсягу СЕО на паперових носіях та в електронному вигляді до Мінприроди та МОЗ, якщо ДДП загальнодержавного рівня, та до місцевих органів, якщо ДДП місцевого та регіонального рівнів.

Заява про визначення обсягу СЕО містить інформацію про:
замовника (повна назва та поштова адреса);

вид та основні цілі ДДП та його зв'язок з іншими ДДП;

те, якою мірою ДДП визначає умови для здійснення діяльності або надання документів дозвільного характеру на реалізацію видів діяльності та об'єктів, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, у тому числі інформацію щодо визначення місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів);

ймовірні наслідки зокрема: для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; для територій з природоохоронним статусом; транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

виправдані альтернативи, які необхідно розглянути, у тому числі, якщо ДДП не буде затверджено;

дослідження, які необхідно провести, методи і критерії, що використовуватимуться під час СЕО;

заходи, які передбачається розглянути для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ДДП;

пропозиції щодо структури та змісту звіту про СЕО;

орган, до якого подаються зауваження і пропозиції та строки їх подання (повна назва та поштова адреса).

Рекомендований обсяг заяви про визначення обсягу СЕО – не більше 25 сторінок без додатків.

Мінприроди, МОЗ або місцеві органи можуть рекомендувати не проводити повномасштабну СЕО, якщо заява про визначення обсягу СЕО стосується проектів незначних змін у ДДП, щодо якого раніше була проведена СЕО, та якщо передбачається, що ці проекти змін не призведуть до значних наслідків.

Якщо замовник на підставі рекомендації Мінприроди, МОЗ або місцевих органів прийняв рішення не проводити СЕО, це рішення оприлюднюється разом з його обґрунтуванням.

При визначенні обсягу СЕО:

описується структура та визначаються головні цілі проекту ДДП; їх зв'язок з іншими актами законодавства;

встановлюються головні екологічні проблеми, що мають відношення до проекту ДДП;

формулюються цілі охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, що мають відношення до проекту ДДП;

встановлюються сфери охоплення СЕО, включаючи географічні рамки охоплення СЕО;

встановлюється перелік та обсяг інформації, яка буде використана в процесі СЕО;

попередньо визначаються ймовірні екологічні наслідки та виправдані альтернативи, які необхідно розглянути;

встановлюється обсяг досліджень, які необхідно провести, методи і критерії, які використовуватимуться для здійснення СЕО;

розробляється структура, зміст та обсяг звіту про СЕО.

При визначенні цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, що мають відношення до проекту ДДП, доцільно розглянути стратегічні цілі та завдання щодо виявлених проблем в інших актах законодавства. Наприклад, цілі визначені Стратегією державної екологічної політики, міжнародними угодами та договорами і т.п.

Це допоможе виявити взаємозв'язок між проектом ДДП та існуючими актами законодавства і обґрунтувати вибір проблем, які заслуговують на розгляд при проведенні СЕО.

Приклад: ДДП "Програма розвитку транспорту в місті N до 2020 року"

Сфери охорони довкілля	Основні виявлені проблеми, пов'язані із проектом ДДП	Стратегічні цілі інших актів законодавства, які мають відношення до виявлених проблем
Атмосферне повітря	Перевищення вмісту пилу, оксидів азоту. Значні викиди від підприємств енергетики. Значний вплив автотранспорту	Підвищення якості атмосферного повітря в регіоні, особливо в містах. Зменшення впливу автотранспорту на здоров'я населення
Водні ресурси	Забруднення водних ресурсів скидами міських каналізаційних споруд та підприємств. Незабезпечення централізованим водопостачанням та водовідведенням	Підвищення якості водних ресурсів. Захист водних ресурсів від промислового та комунального забруднення
Управління відходами	Накопичення промислових відходів. Незадовільний стан полігонів твердих	Упровадження найкращих доступних технологій управління промисловими відходами.

	побутових відходів	Запровадження роздільного збору побутових відходів	системи побутових відходів
--	--------------------	--	----------------------------

При визначенні переліку та обсягу інформації, яку доцільно використати в процесі СЕО, збираються та відбирають данні, які найбільш значимі для конкретного проекту ДДП.

При цьому рекомендується використовувати:

- доповіді про стан довкілля;
- статистичну інформацію;
- інформацію, яка включена в інші акти законодавства, які мають відношення до проекту ДДП;
- дані моніторингу стану довкілля;
- експертні оцінки;
- іншу доступну інформацію.

При визначенні обсягу СЕО рекомендується:

при виявленні основних проблем у сфері охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, враховувати як акти законодавства того ж рівня, що і проект ДДП, так і акти законодавства більш високого рівня, що дозволить враховувати як вертикальні так і горизонтальні взаємозв'язки в системі стратегічного планування;

список основних проблем періодично переглядати, оскільки на наступних етапах СЕО можливо отримання нової інформації, яка потребуватиме аналізу додаткових проблем;

пропонувати альтернативні рішення на ранніх стадіях процесу СЕО;

визначати обсяг СЕО з урахуванням зауважень та пропозицій, отриманих під час проведення громадського обговорення, та консультацій з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами.

Процедура консультацій з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами та громадське обговорення заяви про визначення обсягу СЕО

Рекомендовано замовнику подавати одну копію на паперових носіях та одну в електронному вигляді (в форматі *.doc(x) або *.pdf) заяви про визначення обсягу СЕО щодо проекту ДДП загальнодержавного рівня до Мінприроди та МОЗ, а щодо проекту ДДП місцевого та регіонального рівнів – до місцевих органів.

Одночасно з поданням заяви про визначення обсягу СЕО до Мінприроди, МОЗ або місцевих органів доцільно її розміщувати на офіційному веб-сайті в мережі Інтернет замовника з метою отримання та врахування пропозицій і зауважень громадськості.

Строк громадського обговорення заяви про визначення обсягу СЕО, доцільно замовнику встановлювати, не менше 15 днів з дня її оприлюднення.

За відсутності письмових зауважень і пропозицій від громадськості та Мінприроди, МОЗ або місцевих органів протягом 15 днів з дня отримання ними заяви про визначення обсягу СЕО, обсяг досліджень та рівень деталізації

інформації, що має бути включено до звіту про СЕО рекомендується визначати замовнику самостійно.

VII. СКЛАДАННЯ ЗВІТУ ПРО СЕО

Звіт про СЕО доцільно складати до затвердження ДДП.

Звіт про СЕО рекомендується готувати таким чином, щоб він не був подібним до наукової публікації або звіту про науково-дослідну роботу. Детальна інформація науково-технічного характеру може бути представлена у формі додатків до звіту про СЕО.

Роботи з підготовки звіту про СЕО доцільно розбити на два етапи: перший етап – це аналітична робота з опрацювання усієї доступної інформації (у разі необхідності проводяться додаткові дослідження) та другий – власне складання звіту про СЕО.

Рекомендовано в звіт про СЕО включати ряд оцінок: аналіз контексту планування, аналіз поточного стану довкілля і тенденцій його зміни, цільовий аналіз та аналіз наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі здоров'я населення, оцінку альтернативних сценаріїв, а також рекомендації щодо пом'якшення впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, та заходи із запобігання несприятливого впливу.

Аналіз контексту планування

Аналіз контексту планування рекомендується проводити для більш глибокого вивчення зв'язків проекту ДДП з актами законодавства, які можуть впливати на виконання проекту ДДП після його затвердження. Загальний підхід до аналітичних інструментів СЕО розглядається в додатку 1.

Аналіз поточного стану довкілля

На цьому етапі збір та аналіз інформації про поточний стан довкілля, вихідні екологічні і соціальні умови і тенденції їх розвитку рекомендується здійснювати в межах впливу проекту ДДП.

Джерелами необхідної інформації можуть бути нормативно-правові акти, дані державних статистичних спостережень та матеріали щорічних доповідей про стан довкілля та соціально-економічне становище, матеріали моніторингу та науково-дослідних робіт, фондові та архівні матеріали.

При необхідності рекомендується зробити короткі польові дослідження.

Однак важливо пам'ятати, що стратегічні рішення завжди приймаються в умовах дефіциту інформації і закрити всі прогалини в рамках СЕО не можливо, да і це не має практичного сенсу. Частина важливих досліджень рекомендується перенести на більш низькі рівні планування, в тому числі на рівень реалізації конкретної планованої діяльності (термін у значенні, що вживається у Законі України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Як інструменти аналізу поточного стану рекомендується використовувати контрольні списки, матриці, карти ГІС, експертні оцінки тощо.

Детальніше аналіз поточного стану розглядається у додатку 2.

Цільовий аналіз

При проведенні цільового аналізу рекомендується формувати перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і здійснювати подальший аналіз проекту ДДП на відповідність цим цілям.

Перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, необхідних для проведення цільового аналізу доцільно формувати на етапі визначення обсягу СЕО.

На етапі складання звіту про СЕО доцільно проводити аналіз основних елементів проекту ДДП на його відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Якщо проект ДДП включає певні заходи, важливо оцінити відповідність цих заходів цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Оцінка наслідків реалізації ДДП

Доцільно оцінювати екологічні і соціальні наслідки (ефекти) для виявлення будь-яких потенційно можливих змін довкілля, у тому числі здоров'я населення, пов'язаних з реалізацією ДДП, а також змін у плануванні, пов'язаних зі станом довкілля та здоров'ям населення.

Рекомендується розглядати і аналізувати всі найбільш значущі екологічні та соціальні наслідки, виявлені на етапі визначення складу і обсягу робіт, і пропонувати заходи щодо пом'якшення негативних наслідків та посилення позитивних ефектів.

Особливу увагу в рамках СЕО доцільно приділяти аналізу кумулятивних ефектів, які дуже складно врахувати в рамках оцінки впливів на довкілля планованої діяльності. Важливо сфокусувати увагу на тих наслідках, які знаходяться в сфері регулювання проекту ДДП, і вибрати глибину оцінки, що відповідає даному проекту ДДП. Розгляд потенційно можливих ефектів, які важко оцінити на даному рівні планування, рекомендується переносити на більш низькі рівні. При цьому в рамках СЕО не доцільно заглиблюватися в детальну оцінку впливів, яку необхідно виконувати на рівні конкретного об'єкту чи виду планованої діяльності.

Оцінка альтернативних сценаріїв

На цьому етапі СЕО рекомендується оцінити екологічні та соціальні наслідки сценаріїв, обраних для СЕО. Важливо відзначити, що обрані сценарії не обов'язково є взаємовиключними альтернативами. Вибрані сценарії часто є взаємодоповнюючими.

Альтернативні сценарії можуть містити:

альтернативні пріоритети і цілі розвитку: в цьому випадку альтернативні сценарії можуть істотно відрізнятись як в частині пріоритетів і визначення мети, так і за елементами, що належать до обраних пріоритетів;

альтернативні шляхи досягнення обраних цілей і пріоритетів: у цьому випадку альтернативи можуть містити подібний блок цілей, але відрізнятись різними напрямками економічного (в тому числі, промислового) і / або соціального розвитку;

альтернативні шляхи просторового розвитку: в цьому випадку альтернативи можуть базуватися на єдиних напрямках розвитку / пріоритетних проектах і відрізнятися, в основному, просторовим розташуванням пріоритетних проектів і, відповідно, різним режимом землекористування.

Відповідно, методи порівняння альтернатив будуть істотно залежати як від проекту ДДП, так і від характеру обраних альтернатив.

При аналізі проектів ДДП галузевого розвитку часто використовують методи, засновані на оцінці життєвого циклу продукції.

При аналізі запропонованого в проекті ДДП розвитку територій, в тому числі, заснованих на принципово різних пріоритетах, доцільно використовувати методи, що базуються на цільовому аналізі та індикаторах сталого розвитку. Для аналізу проектів ДДП, прив'язаних до конкретних територій і які включають, найчастіше, однакові джерела впливів, добре підходить «імпактний» метод – метод оцінки впливу на довкілля.

У будь-якому випадку, кінцевим продуктом аналізу альтернатив рекомендується формування оптимального сценарію розвитку, що поєднує переваги декількох обраних альтернатив.

Рекомендації, щодо пом'якшення впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, та заходи із запобігання несприятливого впливу.

Одним із результатів СЕО є рекомендації і заходи щодо запобігання, зниження або компенсації несприятливого впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, і посилення позитивних впливів.

Якщо СЕО проводиться паралельно з процесом розроблення проекту ДДП та діалог між командами планування і СЕО добре налагоджений, то рекомендації СЕО можуть бути враховані вже в процесі розроблення проекту ДДП. Такі рекомендації доцільно відобразити в звіті про СЕО, із зазначенням, яким чином повинні бути уточнені стратегічні рішення і як це вплине на стан довкілля, у тому числі здоров'я населення. Ці рекомендації доцільно розглядати як попереджувальні заходи. В тому числі, до попереджувальних заходів доцільно віднести оцінку впливу на довкілля планованої діяльності, пов'язаної з реалізацією проекту ДДП.

Однак не всі негативні впливи, пов'язані з реалізацією ДДП, можливо попередити. Тоді доцільно приймати рішення щодо зниження або компенсації цих впливів. Частково, ці питання рекомендується вирішувати при реалізації видів планованої діяльності, які передбачені проектом ДДП. Але для найбільш значущих очікуваних наслідків важливо передбачити компенсаційні заходи саме на рівні ДДП.

Звіт про СЕО є одним з ключових і важливих етапів процедури СЕО. Найбільш загальні вимоги до звіту по СЕО визначені у Законі, але конкретне наповнення звіту про СЕО, його структура, обсяг і рівень деталізації визначаються для кожного конкретного СЕО.

Рекомендується структуру звіту про СЕО задавати на етапі визначення обсягу СЕО, тому що звіт про СЕО продовжує і розвиває заяву про визначення обсягу СЕО.

Звіт про СЕО відповідно до статті 11 Закону складається з інформації щодо:

змісту та основних цілей проекту ДДП, його зв'язку з іншими ДДП; характеристики поточного стану довкілля та здоров'я населення на основі адміністративних даних, статистичної інформації та результатів досліджень. На основі здійсненого аналізу рекомендується оцінити прогностичні зміни стану довкілля та здоров'я населення за умов якщо ДДП не буде затверджено. Рекомендації з аналізу поточного стану наведено в Додатку 2;

характеристики стану довкілля та умов життєдіяльності і здоров'я населення на територіях, які ймовірно зазнають впливу;

визначення екологічних проблем, у тому числі ризиків впливу на здоров'я населення на основі аналізу адміністративних даних, статистичної інформації та результатів досліджень в районах, які можуть бути суттєво зачеплені при реалізації ДДП, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом;

міжнародних, державних та інших зобов'язань у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаних із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП. У процесі підготовки проекту ДДП необхідно визначити шляхи врахування цих зобов'язань. Особливо важливим цей пункт є, коли реалізація ДДП може вплинути на природоохоронні території та території інших держав;

опису наслідків реалізації ДДП для довкілля, у тому числі здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків. Рекомендації із аналізу наслідків і альтернатив наведено в додатку 3;

заходів, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ДДП;

обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися. Також надається опис способу, в який здійснювалася СЕО, у тому числі будь-яких проблем під час здійснення СЕО, а саме недостатність інформації та технічних засобів;

опису заходів моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення;

опису ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, якщо вони можуть мати місце в результаті реалізації ДДП;

резюме всіх пунктів звіту викладене в стилістиці, розрахованій на широку аудиторію без деталізації та з мінімумом технічної інформації. Резюме нетехнічного характеру повинно бути не більш 2-5 сторінок, без складних схем та ілюстрацій.

Звіт про СЕО рекомендується підписувати всім авторам (виконавцям) із зазначенням їхньої кваліфікації та участі в звіті.

Доцільно щоб зміст звіту про СЕО охоплював усі названі пункти. Приклади структури звітів наведено в додатку 4.

VIII. ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ

Громадське обговорення.

Громадське обговорення рекомендується проводити після підготовки звіту про SEO та публікації повідомлення про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO.

Відповідно до вимог Закону замовник розміщує проект ДДП і звіт про SEO на своєму офіційному веб-сайті в мережі Інтернет з метою отримання та врахування пропозицій та зауважень громадськості та повідомляє про це громадськість.

Повідомлення про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO рекомендується публікувати у друкованих засобах масової інформації (не менш як у двох), визначених замовником, та розміщувати на офіційному веб-сайті в мережі Інтернет замовника.

Протягом усього строку громадського обговорення замовнику доцільно забезпечити доступ до повідомлення про оприлюднення, проекту ДДП і звіту про SEO

Рекомендується замовнику встановлювати строк громадського обговорення не менш як 30 днів з дня оприлюднення повідомлення.

Рекомендовано у повідомлення про оприлюднення надавати таку інформацію:

повну назву ДДП;

повне найменування органу, що прийматиме рішення про затвердження ДДП;

передбачену процедуру громадського обговорення, у тому числі:

дату початку та строки здійснення процедури;

способи участі громадськості (надання письмових зауважень і пропозицій, громадські слухання тощо);

дату, час і місце проведення запланованих громадських слухань (у разі проведення);

орган, від якого можна отримати інформацію та адресу, за якою можна ознайомитися з проектом ДДП, звітом про SEO та екологічною інформацією, у тому числі пов'язаною зі здоров'ям населення, що стосується проекту ДДП;

повне найменування органу, до якого подаються зауваження і пропозиції, його поштову та електронну адреси та строки подання зауважень і пропозицій;

про необхідність проведення транскордонних консультацій щодо проекту ДДП.

У разі необхідності замовнику рекомендується здійснювати інформування через радіо, телебачення, мережу Інтернет про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO, передбачену процедуру громадського обговорення.

Також, у невеликих населених пунктах повідомлення про оприлюднення проекту ДДП та звіту про SEO, передбачену процедуру громадського обговорення доцільно розміщувати у громадських місцях (магазинах, на зупинках громадського транспорту тощо).

Оприлюднення ДДП і звіту про СЕО з метою отримання пропозицій та зауважень не виключає можливості проведення громадських слухань, а також будь-яких інших форм публічного громадського обговорення.

Рекомендується проводити громадські слухання або круглі столи у випадках, коли є підвищена заінтересованість громадськості до цього проекту ДДП.

Відповідно до вимог Закону за результатами громадського обговорення замовник готує довідку про громадське обговорення, в якій підсумовує отримані зауваження і пропозиції, зазначає, яким чином у проекті ДДП і звіті про СЕО враховані зауваження і пропозиції (або обґрунтовує їх відхилення), а також обґрунтовує обрання саме цього проекту ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, які розглядалися. Довідка про громадське обговорення є публічною інформацією.

До довідки доцільно додавати отримані письмові зауваження і пропозиції та протокол громадських слухань (у разі проведення). Форма довідки про громадське обговорення наведена в додатку 5.

Громадське обговорення у процесі здійснення СЕО проектів містобудівної документації на місцевому рівні рекомендується проводити в порядку, визначеному Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Консультації з уповноваженими органами

Як правило одночасно з початком процедури громадського обговорення проекту ДДП та звіту про СЕО проводиться процедура консультацій з уповноваженими органами.

Для цього рекомендується замовнику подавати по одному примірнику проекту ДДП, звіту про СЕО на паперових носіях та в електронному вигляді (у вигляді документа Word або PDF) до Мінприроди та МОЗ, якщо ДДП загальнодержавного рівня та місцевих органів, якщо ДДП місцевого чи регіонального рівня.

Після отримання проекту ДДП та звіту про СЕО протягом п'яти робочих днів Мінприроди, МОЗ або місцевим органам доцільно розмішувати повідомлення про оприлюднення проекту ДДП на своєму офіційному веб-сайті в мережі Інтернет із зазначенням замовника та в строк, що не перевищує 30 днів з дня отримання, подавати замовнику в письмовій формі зауваження і пропозиції до документів проекту ДДП та звіту про СЕО.

За необхідності Мінприроди, МОЗ або місцевим органам, рекомендується залучати інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій у строки, які не перевищують строк подання зауважень і пропозицій, а саме 30 днів з дня отримання проекту ДДП та звіту про СЕО. При визначенні такого строку доцільно враховувати час на опрацювання результатів проведених консультацій та оформлення їх у письмовому вигляді за підписом уповноважених осіб чи осіб, які проводили консультації (спеціалістів і науковців).

Відповідно до вимог Закону у разі неподання Мінприроди, МОЗ або місцевим органам пропозицій та зауважень протягом 30 днів з дня отримання проекту ДДП та звіту про СЕО, вважається, що пропозиції та зауваження відсутні.

Усі зауваження і пропозиції, отримані від уповноважених органів протягом встановленого строку, відповідно до вимог Закону замовник обов'язково розглядає та за результатами розгляду враховує отримані зауваження і пропозиції або мотивовано їх відхиляє.

Відповідно до вимог Закону за результатами консультацій замовник готує довідку про консультації, в якій підсумовує отримані зауваження і пропозиції та зазначає, яким чином у проекті ДДП та звіті про СЕО враховані зауваження і пропозиції, і, а також обґрунтовує обрання саме цього ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, представлених до розгляду. До довідки додаються отримані письмові зауваження і пропозиції. Довідка про консультації є публічною інформацією.

Форма довідки про консультації наведена в додатку 6.

Організація взаємодії із заінтересованими сторонами, включаючи планування роботи та основні методи такої взаємодії, наведена в додатку 7.

ІХ. ТРАНСКОРДОННІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Україна як держава походження

Транскордонні консультації рекомендується проводити, одночасно з консультаціями з Мінприроди та МОЗ або місцевими органами та громадськими обговореннями.

Інформацію про необхідність проведення транскордонних консультацій рекомендується замовнику включати у повідомлення про оприлюднення проекту ДДП, а опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності) - до звіту про СЕО.

Відповідно до статті 14 Закону, за умови, що ДДП ймовірно матиме негативні екологічні наслідки, у тому числі для здоров'я населення зачепленої держави, або якщо зачеплена держава цього вимагає, Мінприроди:

письмово повідомляє замовника про необхідність проведення транскордонних консультацій;

надає копію проекту ДДП разом зі звітом про СЕО (або його частину, що не містить інформації, яка становить державну таємницю) зачепленій державі, та визначає строк, протягом якого зачеплена держава, повинна повідомити про своє бажання (небажання) взяти участь у транскордонних консультаціях. Такий строк не може становити менш як 30 днів з дня інформування зачепленої держави.

Якщо зачеплена держава, повідомила Мінприроди про своє бажання взяти участь у транскордонних консультаціях, Мінприроди спільно із замовником, в узгоджений із зачепленою державою строк, проводять

консультації стосовно можливих транскордонних наслідків виконання ДДП та заходів, із запобігання, зменшення або пом'якшення таких наслідків.

Для цього Мінприроди із залученням замовника, та зачепленої держави, узгоджує тривалість консультацій, порядок їх проведення, умови перекладу документів, та заходи із забезпечення інформування та участі громадськості зачепленої держави, на яку можуть поширюватися наслідки виконання ДДП.

Замовник забезпечує Мінприроди інформацією, необхідною для проведення транскордонних консультацій, в тому числі переклад відповідних документів.

Після того, як Мінприроди отримає повідомлення від замовника про факт затвердження ДДП, Мінприроди направляє зачепленій державі, інформацію, про:

зміст затвердженого ДДП;

те, яким чином питання охорони довкілля враховані в ДДП та яким чином у звіті про СЕО враховано результати транскордонних консультацій та поданих пропозиції, а також обґрунтування обрання ДДП саме у тому вигляді, в якому він затверджений, серед інших виправданих альтернатив, які також розглядалися. Врахування результатів транскордонних консультацій викладають у таблиці відповідно до додатку 8;

заходи з моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Зазначена інформація готується та подається замовником.

Мінприроди передає усі документи зачепленій державі через дипломатичні канали за посередництва Міністерства закордонних справ України.

Відповідно до вимог Закону ДДП не затверджується до завершення процедури транскордонних консультацій та врахування їх результатів.

Україна як зачеплена держава

Відповідно до статті 15 Закону, у разі якщо Мінприроди отримало оповіщення від держави походження і вважає, що реалізація ДДП, який розроблюється іншою країною, як стороною походження, може мати наслідки для довкілля України, у тому числі здоров'я населення, то воно повинно повідомити державу походження про своє бажання або небажання взяти участь в транскордонних консультаціях.

Перед проведенням таких консультацій Мінприроди і держава походження узгоджують їх тривалість, порядок проведення, умови перекладу документів і детальні заходи із забезпечення інформування та участі громадськості України.

За зверненням Мінприроди, виконання заходів з інформування та можливості прийняття участі громадськістю України, на яку можуть поширюватися наслідки виконання ДДП держави походження, забезпечується місцевими уповноваженими органами.

Громадські обговорення доцільно проводити відповідно до розділу VIII цих Методичних рекомендацій.

X. ВРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ СЕО І ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ

При прийнятті рішення про затвердження ДДП замовнику доцільно врахувати звіт про СЕО, заходи із запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, визначених у звіті про СЕО, а також зауваження і пропозиції, отримані від Мінприроди та МОЗ або місцевих органів, громадськості і зачепленої держави під час транскордонних консультацій (якщо Україна виступає як держава проходження).

Відповідно до статті 13 Закону замовник, протягом п'яти робочих днів з дня затвердження ДДП, розміщує на своєму офіційному веб-сайті затверджений ДДП, заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, довідку про консультації та довідку про громадське обговорення і письмово повідомляє про це Мінприроди.

XI. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Моделі інтеграції СЕО в процес планування

Інтеграція СЕО в процес планування	Переваги	Недоліки
СЕО і розробка документу державного планування є незалежними процесами. СЕО виконується для розробленого документу, який пройшов консультації та громадське обговорення безпосередньо перед його затвердженням	СЕО може бути використана під час коригування ДДП (якщо таке коригування передбачене). За підтримки органу, що здійснює розробку ДДП – може бути корисна для реалізації ДДП і накопичення практичного досвіду з СЕО	СЕО не впливає на процес розроблення проекту ДДП. Дублювання процесів (наприклад консультацій та громадського обговорення). Значна затримка в процесі розроблення та прийняття ДДП
Часткова інтеграція СЕО і процесу планування. СЕО і планування виконуються як паралельні процеси	Економія ресурсів для збирання вихідних даних та консультацій із Мінприроди, МОЗ або місцевими органами та обговорення з громадськістю. Завчасний розгляд та врахування різних точок зору	Збільшення навантаження на виконавців проекту ДДП. Необхідність координації між групами, які розробляють проект ДДП та здійснюють СЕО. Необхідність адаптації робочого плану СЕО до різних змін в процесі

		розроблення проекту ДДП
Повна інтеграція СЕО та процесу планування	Економія ресурсів для збирання вихідних даних та консультацій із Мінприроди, МОЗ або місцевими органами і громадського обговорення. Розгляд та врахування різних точок зору на стадії поанування	Втрата незалежного статусу виконавців СЕО, оскільки вони можуть бути повністю поглинені процесом розробки проекту ДДП

Вигоди від здійснення СЕО

Безпосередні вигоди від здійснення СЕО полягають у зборі та опрацюванні інформації, яка допомагає приймати правильні рішення, що забезпечують охорону довкілля, у тому числі здоров'я населення, і підтримують сталий розвиток.

Крім цього, існують вторинні вигоди, які полягають у широкому залученні громадськості до прийняття рішень та встановлення прозорих процедур їх прийняття.

Процес СЕО:

забезпечує високий рівень охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення;

підвищує якість розробки проекту ДДП;

покращує ефективність процесу прийняття рішень;

сприяє виявленню нових можливостей розвитку;

допомагає запобігти багатовитратних помилок при прийнятті рішення;

поліпшує систему управління;

сприяє транскордонному співробітництву.

СЕО забезпечує високий рівень охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Високий рівень охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, може інтерпретуватися по-різному, проте, СЕО направлена на те, щоб як мінімум, виключити незворотні та істотні наслідки, захистити території і об'єкти, що охороняються, а також забезпечити недоторканність місць існування і інших територій, які представляють особливу важливість для збереження біорізноманіття.

СЕО підвищує якість розробки проекту ДДП.

Незалежно від того, чи проводиться СЕО паралельно з розробкою проекту ДДП, або є невід'ємною частиною цього процесу, СЕО має покращувати або підтверджувати якість проекту ДДП.

СЕО забезпечує ретельний пошук альтернатив і аналіз цілого кола потенційних наслідків і можливостей більш стійкого розвитку.

СЕО підвищує ефективність процесу прийняття рішень.

СЕО оптимізує прийняття рішень за допомогою включення екологічних проблем до кола питань, що розглядаються послідовно на різних стадіях і рівнях прийняття рішення.

СЕО сприяє раціональному використанню часу (і як наслідок, зниженню витрат) за рахунок прийняття узгоджених рішень при розробленні проекту ДДП, що призводить до зменшення протестів і суперечок між різними зацікавленими сторонами. СЕО підтримує прийняття рішень на проектному рівні. Ефективність прийняття рішень може також зрости за рахунок обміну інформацією, зібраною на різних етапах планування.

СЕО сприяє виявленню нових можливостей розвитку.

Завдяки СЕО, питання охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, отримують більш пильну увагу при розробленні проекту ДДП. СЕО сприяє розгляду альтернатив і стимулює пошук взаємовигідних рішень, які відкривають можливості для нових видів діяльності в рамках потенційної ємності екосистем. СЕО підтримує процес прийняття рішень на засадах сталого розвитку.

СЕО дозволяє запобігти багатовитратних помилок при прийнятті рішення.

СЕО завчасно сигналізує про екологічно небезпечні варіанти розвитку, тому, якісне застосування СЕО може знизити ризик додаткових витрат на усунення шкоди при реалізації ДДП. СЕО також допомагає зберегти людські та фінансові ресурси при розробленні проекту ДДП. Варіанти, що суперечать принципу сталості, можуть бути відхилені на ранніх стадіях.

СЕО поліпшує систему управління

СЕО підвищує прозорість прийняття стратегічних рішень і дозволяє на ранній стадії планування і розробки проекту ДДП враховувати думки громадськості та заінтересованих сторін. Проведена СЕО підвищує довіру до проекту ДДП. СЕО може мобілізувати громадську підтримку при виконанні ДДП, а ефективність його реалізації може зрости, якщо позиція, думки і знання громадськості стануть частиною процесу прийняття рішення.

СЕО сприяє транскордонному співробітництву

СЕО може стати важливою основою для співпраці на міжнародному рівні з метою вирішення різних питань, що стосуються, наприклад, спільно керованих охороняємих територій, водних шляхів, що охороняються, транспортних вузлів, а також питань транскордонного забруднення.

**Заступник директора департаменту-
начальник відділу стратегічного
планування та екологічної політики**

 Н.С. Трофіменко

АНАЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СЕО

В СЕО активно використовується весь методологічний апарат, розроблений в рамках оцінки впливу на довкілля планованої діяльності. Однак рішення, які аналізуються і оцінюються в рамках СЕО, набагато ширші і різноманітніші. Відповідно, методи, які будуть ефективними в рамках СЕО, також значно різноманітніші на відміну від методів оцінки впливу на довкілля.

Необхідно відзначити, що неможливо рекомендувати єдиний набір методів для всіх випадків СЕО, застосування тих чи інших методів залежить від конкретного проекту ДДП.

Нижче розглянуті лише деякі з методів СЕО. Огляд не претендує на повноту та детальність опису та має за мету дати загальне уявлення про можливість використання різних методів у СЕО.

Підходи і методи, засновані на оцінці впливу

Оцінка впливів має на меті виявлення всіх важливих впливів та ризиків, оцінку їх величини та значимості та запобігання/пом'якшення можливих негативних та посилення можливих позитивних впливів.

Підходи оцінки впливу добре відпрацьовані, в тому числі і на великих проектах. Значимість впливу оцінюється як функція величини та вірогідності впливів, а також чутливість реципієнтів, що сприймають потенційно можливий вплив на намічену діяльність. Відповідно, для проведення оцінки впливу рекомендується:

охарактеризувати поточний стан довкілля, у тому числі здоров'я населення, на території, яку охоплює проект ДДП, у тому числі описати реципієнтів можливих впливів;

оцінити величину і значимість впливів і ризиків;

розробити заходи, спрямовані на запобігання та мінімізацію негативних впливів і посилення позитивних впливів.

Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення

Характеристику поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, доцільно представляти разом з прогностичними змінами цього стану. У СЕО аналіз існуючих трендів і прогноз на середньострокову перспективу особливо важливий. Рекомендується описати тенденції, у тому числі прогноз розвитку ситуації, якщо проект ДДП не буде затверджено. Такий аналіз задасть «нульову альтернативу».

При цьому важливо, щоб аналіз існуючої ситуації носив чисто практичний характер. Так, якщо мова йдеться про проект ДДП, який може створити основу для реалізації ряду планованої діяльності, то корисною

інформацією для прийняття рішень може стати інформація про існуючі на території екологічні обмеження і інші її особливості, які необхідно враховувати при плануванні господарської діяльності, в тому числі про наявність на території реципієнтів, які можуть виявитися особливо чутливими до потенційно можливих впливів реалізації даного проекту ДДП. Така інформація буде особливо корисна, якщо в подальшому передбачається реалізація низки незначних видів планованої діяльності чи об'єктів, кожен з яких може не мати достатньо ресурсів для проведення повномасштабної оцінки впливу на довкілля. У цій ситуації, визначення найбільш сприятливих зон і/або наявність обмежень для майбутньої планованої діяльності дозволить прийняти оптимальні рішення як в рамках проекту ДДП (що є об'єктом СЕО), так і в рамках оцінки впливу на довкілля планованої діяльності. Також, СЕО може бути тим інструментом, який допоможе оцінити екологічну ємність території, створюючи основу для прийняття рішення про можливість нового будівництва та/або необхідності реконструкції існуючих об'єктів.

Оцінка величини і значимості впливів

Методичний підхід до оцінки значущості впливів заснований на оцінці всіх виявлених впливів за єдиними якісними і кількісними критеріями, що відображають величину впливу (включаючи інтенсивність, просторове і часове охоплення, оборотність, ймовірність настання) і чутливість реципієнта (включаючи важливість, поширеність, потенціал заміщення). Критерії для оцінки величини і значущості впливів доцільно розробити і описати для кожного конкретного випадку, як частину методики здійснення конкретної СЕО, яка розробляється на етапі визначення обсягу СЕО.

Такий підхід досить добре застосовувати до оцінки впливів в рамках СЕО, оскільки він дозволяє оцінити величину і значимість впливів в тих випадках, коли розрахунки величини за стандартними методиками, рекомендованими для цілей оцінки впливів, з подальшим зіставленням із затвердженими стандартами.

Крім того, цей підхід є, свого роду, спільним заходом для зіставлення різнорідних впливів, які не можуть бути співставленні іншим чином, а також створює основу для оцінки кумулятивних ефектів.

По суті, даний підхід поєднує в собі методи мультикритеріального аналізу, з використанням матриць. У нього можуть бути інтегровані будь-які методи, які застосовуються в кожному конкретному випадку, у тому числі розрахункові методи (моделювання). Однак навіть в такому, досить гнучкому варіанті, виявити і оцінити можливі наслідки реалізації стратегічних рішень не завжди можливо. Тому дуже важливо використовувати і інші методи і підходи, які не використовуються в оцінці впливів.

Методи стратегічного аналізу

Методи стратегічного аналізу певною мірою споріднені методам стратегічного планування, а в ряді випадків прямо з них запозичені. Ці методи

можуть виявитися ближче і зрозуміліше розробникам проекту ДДП та можуть полегшити участь розробників в процесі СЕО та забезпечити підвищення довіри до її результатів.

Наведений нижче опис декількох методів цієї групи не вичерпує всього їх різноманіття, але лише дає деяке уявлення про можливості даних методів.

Аналіз контексту стратегічного планування

Аналіз контексту стратегічного планування передбачає аналіз місця даного проекту ДДП в загальній системі планування та оцінку взаємозв'язку з іншими ДДП. Даний аналіз не має на увазі використання спеціальних методів СЕО, а дозволяє просто і гранично ясно схематично промальовувати взаємозв'язок даного проекту ДДП з іншими ДДП. Важливо відстежити не тільки вертикальні взаємозв'язки, які, до певної міри, встановлені діючими нормативними актами, а й горизонтальні взаємозв'язки.

Такий аналіз дозволяє простежити важливі взаємозв'язки, в тому числі ті, які при розробці та моніторингу реалізації ДДП можуть залишитися без уваги.

Цільовий аналіз

Цільовий аналіз включає формування блоку цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і відповідних їм цільових показників і подальший аналіз всіх елементів проекту ДДП на відповідність цим цілям.

Блок доцільно формувати на основі цілей, сформульованих в проекті ДДП (якщо такі є); включених до чинних нормативно-правових актів (міжнародних, регіональних, муніципальних), в затверджених ДДП; або можна спеціально сформулювати для цілей СЕО.

Цілі охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, рекомендується визначати так, щоб вони відображали специфіку даного проекту ДДП, були конкретними і вимірюваними. Відповідно, одночасно доцільно сформулювати цільові показники, за якими буде відслідковуватися досягнення обраних цілей. Дуже корисно сформулювати цілі охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, таким чином, щоб вони підтримувалися всіма заінтересованими сторонами. Це дозволить більш ефективно провести СЕО, а також об'єднати зусилля заінтересованих сторін для подальшого виконання ДДП.

Далі в рамках СЕО доцільно провести аналіз усіх компонентів проекту ДДП на відповідність обраним цілям охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Як мінімум, необхідно оцінити відповідність обраним цілям охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, цілей і заходів проекту ДДП. Цільовий аналіз також добре підходить і може бути використаний для аналізу альтернативних сценаріїв, аналізу розвитку інфраструктури, пріоритетних проектів, і т. д.

Цільовий аналіз активно використовується в зарубіжній практиці з 90-х років минулого століття і активно розвивається і доповнюється новими елементами. Приклад «наскрізного» використання цільового аналізу для оцінки всіх елементів стратегічного документу наведено в Додатку 9 (СЕО

Генерального плану міста Оргіїв, Республіка Молдова) і Додатку 10 (СЕО плану управління відходами для Великобританії).

Ефективність цільового аналізу тим вище, чим уважніше учасники стратегічного планування (замовники і виконавці ініціативи проекту ДДП) відносяться до блоку визначення мети й оцінки ефективності. В цьому випадку методами цільового аналізу проект ДДП може бути істотно покращено, в тому числі, гармонізований і підкріплений через уточнення заходів реалізації проекту ДДП.

SWOT-аналіз

SWOT-аналіз (аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз) активно застосовується в територіальному плануванні різних країн. В першу чергу, SWOT-аналіз використовується для аналізу ситуації і вибору оптимальних шляхів розвитку. У територіальному плануванні сильні і слабкі сторони описують існуючу ситуацію на території, можливості і загрози - розглядаються як нереалізовані на даний момент позитивно і негативно спрямовані можливості майбутнього розвитку.

Проведення SWOT-аналізу з урахуванням екологічних аспектів дозволяє провести комплексний аналіз всіх реалізованих і потенційно можливих, позитивних і негативних особливостей території. Проста і наочна таблична форма представлення результатів SWOT-аналізу дозволяє різнопрофільним спеціалістам бачити загальну картину і пропонувати варіанти рішення, засновані на повній інформованості фахівців різного профілю і досвіду. Це один з прийомів, який дозволяє врахувати екологічні фактори на ранніх етапах планування та інтегрувати СЕО в процес планування.

Індикативні методи

Індикативні методи набули широкого поширення в стратегічному плануванні. При цьому, екологічні індикатори, так само, як і індикатори сталого розвитку, досить рідко включаються в стратегічні ініціативи, і/або формуються досить формально. У той же час, введення екологічних індикаторів в планування розвитку території є очевидним і досить компактним методом впровадження екологічних пріоритетів безпосередньо в планування.

При плануванні і проведенні СЕО територіального розвитку можуть бути ефективно використані індикатори сталого розвитку. На основі індикаторів сталого розвитку, що існують в регіоні або розроблених спеціально для даного СЕО, можуть бути уточнені пріоритети розвитку, проведена оцінка альтернатив, уточнені заходи.

Для планування розвитку галузей, в тому числі, в регіонах, хороші результати дає оцінка з використанням індикаторів повного життєвого циклу. Цей метод відпрацьований на багатьох великих проектах і застосовується в першу чергу для порівняння принципово різних альтернатив досягнення мети запланованій діяльності.

Оцінка кумулятивних ефектів²

Однією з найбільш складних і тих, що розвиваються сфер екологічної оцінки є оцінка кумулятивних ефектів. Кращий досвід узагальнено в національних посібниках різних країн (наприклад, Великобританії і Канади) і міжнародних організацій та в науковій літературі.

Під кумулятивними ефектами зазвичай розуміють впливи, викликані декількома проектами (або діючими об'єктами), які, як правило, перевищують суму впливів всіх проектів. Також, кумулятивні ефекти можуть бути визначені як «зміни в навколишньому середовищі, спричинені планованою діяльністю, в поєднанні з минулою, теперішньою та майбутньою діяльністю людини».

Традиційно, оцінку кумулятивних впливів рекомендується проводити в рамках будь-якої екологічної оцінки. Однак на практиці можливості оцінки кумулятивних ефектів на рівні одного конкретного проекту планованої діяльності часто ускладнені браком інформації про екологічні аспекти інших проектів і діючих об'єктів. Також, на об'єктовому рівні практично неможливо запропонувати рекомендації щодо зниження впливів для інших об'єктів (діючих і проєктованих), не пов'язаних безпосередньо з оцінюваною планованою діяльністю. У той же час, на рівні державного планування (а) необхідна інформація може бути отримана через компетентні органи влади, і (б) необхідні заходи щодо зниження впливів, запропоновані за результатами оцінки кумулятивних ефектів, можуть бути доведені до всіх суб'єктів господарювання як у вигляді рекомендацій, так і, при необхідності, у вигляді зобов'язань.

На початковому етапі СЕО визначають необхідність оцінки кумулятивних впливів, а також склад оцінки, у тому числі:

- ідентифікують найбільш значущі екологічні проблеми;
- виявляють природні та інші ресурси, значимі для місцевого населення та цілі місцевого розвитку;
- оскільки оцінка кумулятивних впливів на кожен конкретний реципієнт на рівні проекту ДДП навряд чи можлива і доцільна, зазвичай визначають інтегровані впливи на вразливі екологічні компоненти і значущі місцеві ресурси;
- встановлюють просторові і часові межі;
- описують господарську діяльність на території в минулому, існуючу і, по можливості, в майбутньому (з оцінкою ймовірності її реалізації в майбутньому).

² Тут і далі терміни «кумулятивні ефекти» і «кумулятивні впливи» використовуються як рівнозначні.

Методи оцінки вибирають і застосовують з урахуванням: наявної інформації і можливостей її аналізу; характеру наявних проблем, можливих впливів і їх поєднання. Важливо також враховувати доступний експертний потенціал та інші ресурси, необхідні для оцінки. Не обов'язково вибирати технічно складні методи (в тому числі, розрахункові) набагато важливіше вибрати такі інструменти, які допоможуть оцінити кумулятивні ефекти з урахуванням значущості впливів на вибрані ресурси з екологічної та соціальної точок зору. Методи оцінки кумулятивних впливів постійно удосконалюються. В рамках СЕО можна ефективно використовувати також методи стратегічного аналізу.

Ключовим питанням оцінки кумулятивних впливів є розробка превентивних і пом'якшуючих заходів. Очевидно, що управління кумулятивними впливами, зниження негативних впливів, обумовлених впливами теперішньої і минулої діяльності, часто вимагає тривалих і узгоджених зусиль багатьох учасників цієї діяльності.

В рамках розроблення проекту ДДП можливо активно використовувати заходи екологічної політики, встановлення цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, загальних для всіх сторін, які здійснюють діяльність на даній території і вносять внесок у формування кумулятивних ефектів. Також, узгоджені заходи, спрямовані на зниження кумулятивних ефектів, будуть направлені на поступове поліпшення екологічної ситуації. Тут ключовим принципом є найбільш загальний принцип систем екологічного менеджменту - принцип постійного поліпшення³.

³ Див. Практичний посібник до Директиви з Стратегічної екологічної оцінки (Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive. - https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7657/practicalguides_ea.pdf (англійською мовою).

АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ

Аналіз поточного стану передбачає ряд заходів зі збору даних, їх відбір та визначення інформації, що є найбільш значущою в контексті даної СЕО, для відображення її результатів у звіті про СЕО. Процес аналізу поточного стану починається на стадії визначення обсягу СЕО та включає виявлення основних питань і проблем та території потенційного негативного впливу.

Як результат аналізу поточного стану рекомендується інформація про сучасний стан та динаміку трансформації довкілля, у тому числі здоров'я населення, з метою оцінювання майбутніх наслідків реалізації ДДП. Доцільно, щоб інформація про поточний стан надавала картину довгострокових тенденцій.

Необхідно продумати план і специфіку збору інформації, ступінь її деталізації. Доцільно, щоб зібрані дані були якомога більш актуальними і значимими для території або регіону, для яких розробляється проект ДДП, та охоплювали питання щодо:

проблем в сфері охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, які були виявлені в процесі визначення обсягу СЕО, тобто ті, які можуть мати значний вплив в результаті реалізації ДДП;

аналізу поточного стану для СЕО, який повинний проводитися для кожної значимої проблеми, виявленої в процесі визначення обсягу СЕО, та обов'язково включати опис існуючих умов;

цілей або аспекту стану довкілля, які встановлено іншими стратегічними або міжнародними документами;

основних територій або проблем, які потребують підвищеної уваги або спеціальних зусиль з охорони;

основних характеристик стану довкілля та здоров'я населення, території яка досліджується;

тенденцій та зміни стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, які спостерігалися в минулому;

оцінки динаміки стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, в майбутньому (без урахування дії ДДП).

Аналіз поточного стану може спиратися як на кількісну, так і на якісну інформацію, залежно від характеру оцінки, методів та інструментів, використаних для характеристики та аналізу вихідних умов, і вони можуть варіювати в широкому діапазоні від таких простих підходів, як контрольні списки, матриці, карти ГІС (геоінформаційних систем) з накладенням шарів і експертні оцінки, до складних математичних моделей.

Доступні джерела інформації:

доповіді про стан навколишнього природного середовища на регіональному чи національному рівнях;

інформація, включена в інші ДДП, що мають відношення до даного проекту ДДП;

наявні і доступні дані моніторингу довкілля і здоров'я населення, що проводиться в науково-дослідних та інших цілях;

експертні оцінки (отримані в процесі дискусій або за допомогою анкет);

доступна інформація органів виконавчої влади різних рівнів, відповідальних за різні сфери.

АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ І АЛЬТЕРНАТИВ

Процедура СЕО є досить гнучкою і спрямована на узгодженість управлінської діяльності всіх заінтересованих сторін на стадії підготовки проекту ДДП. Тому пошук альтернативних рішень на основі аналізу можливих наслідків є одночасно інструментом аналізу і управління.

СЕО дозволяє аналізувати кумулятивні ефекти впливу, які можуть бути результатом окремо незначних, але суттєвих сукупних дій, протягом певного періоду часу.

Після виявлення або прогнозування можливих ризиків і наслідків наступним кроком СЕО є оцінка їх значущості.

Прогнозування наслідків не обов'язково має бути кількісним. Прогнозування може бути кількісним при наявності масивів даних коли можна здійснювати детальні кількісні прогнози.

На практиці прогнози якісного характеру можуть бути не менш корисними, ніж кількісні.

Прогнози обґрунтовуються, а їх опис в документації СЕО супроводжується посиланнями на джерела (дослідження, обговорення або консультації), які дозволили виконавцям отримати висновки. У багатьох випадках для якісної оцінки і систематичного порівняння наслідків використовуються методики, які передбачають рейтингування.

Вибір методів виявлення наслідків реалізації ДДП відбувається відповідно до специфіки документу і в кожному конкретному випадку є індивідуальним і здійснюється виконавцями СЕО. Втім, можна визначити найбільш розповсюджені методи, які доцільно використовувати.

Методи оцінювання ризиків для довкілля та здоров'я населення є перспективним підходом. Часто використовують методи матриці конфліктів та синергізмів.

Популярним якісним методом є SWOT-аналіз, який дозволяє моделювати наслідки та альтернативи.

Метод аналізу ієрархій (МАІ) дозволяє враховувати інформацію різного типу (статистичну, прогнозну, дані безпосередніх вимірів, експертні оцінки); оперувати різноманітними факторами і критеріями; розв'язувати цілий ряд задач оцінки впливів, у т.ч. у транскордонному контексті та в умовах кумуляції впливів, завдань управління екологічною безпекою; вибору варіантів вирішення екологічних проблем; оцінки екологічної ситуації т. ін.).

Сучасним кількісним методом є створення баз даних з просторовою прив'язкою інформації та ГІС-моделювання наслідків для територій.

Звичайно, сценарне моделювання є важливим і широкоживаним методом, який використовується в СЕО.

Оцінка значущості передбачає визначення того, чи є передбачений наслідок значущим (значним). При оцінці значущості може бути корисним використання інформації про вихідні умови і показники, опрацьовані в процесі аналізу поточного стану. Підхід до оцінки значущості наслідків передбачає одночасний розгляд наступних параметрів:

інтенсивність очікуваного впливу (велика територія охоплення, довготривалий вплив), виходячи із результатів прогнозування наслідків;

цінність і вразливість компонентів довкілля, на який поширюється вплив.

Для визначення цінності і вразливості компонентів довкілля враховуються:

наявність територій з особливим статусом, наприклад, національних природних парків;

інші показники цінності або уразливості, наприклад, кількість людей, що проживають на даній території або наявність будь-яких рідкісних видів флори та фауни;

стандарті і порогові значення: наприклад, чи має місце перевищення встановлених нормативів викидів в атмосферного повітря до реалізації ДДП;

цінності для місцевого населення (наприклад: зелені насадження або водойми).

Результатом оцінки значущості конкретного наслідку є висновок «так» (значний вплив) або «ні» (незначний вплив).

Далі доцільно розробити заходи, які передбачається вжити, щодо запобігання, зменшення або пом'якшення можливих (значних) несприятливих наслідків виконання ДДП.

Альтернативи для розгляду доцільно визначати так, щоб вони відрізнялися одна від одної та демонстрували відмінності в ймовірних наслідках для довкілля, у тому числі здоров'я населення, і створювали можливість для порівняльного аналізу.

Рекомендується розглянути питання: Чи існує можливість не розробляти та реалізувати ДДП?

Результатом цього етапу є ранжування альтернатив та їх опис з точки зору очікуваного впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, і обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися.

Ґрунтуючись на результатах аналізу впливів, визначаються заходи щодо запобігання, пом'якшення або компенсації ймовірних значних негативних наслідків, а також щодо посилення можливих позитивних наслідків. При цьому можливий широкий діапазон підходів:

вибір іншої альтернативи (наприклад, заміна автомобільної дороги залізницею);

зміна проекту ДДП в цілому;

зміна певної пропозиції в складі проекту ДДП;
включення нових положень до проекту ДДП;
технічні заходи, що застосовуються на етапі реалізації, наприклад, створення буферних зон, застосування певних принципів проектування;
виявлення питань і проблем, які повинні бути розглянуті при проведенні оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, передбаченої проектом ДДП;
пропозиції щодо внесення змін до інших ДДП, які пов'язані із проектом ДДП.

- 8.2 Опис проведення екологічної оцінки Програми
 - 8.3 Проблеми, пов'язані з збором необхідних даних
 - 9. Визначення показників моніторингу впливу реалізації Програми
 - 9.1 Моніторинг впливу на довкілля реалізації Програми
 - 9.2 Пропоновані екологічні показники
 - 10. Визначення показників (критеріїв) для відбору проектів
 - 10.1 Екологічна оцінка проектів
 - 10.2 Екологічні критерії для оцінки проекту
 - 11. Вплив Програми на здоров'я населення
 - 11.1 Умови здоров'я населення
 - 11.2 Вплив на здоров'я населення
 - 11.3 Підхід до оцінки впливів на здоров'я населення
 - 11.4 Оцінка впливу на здоров'я населення Програми
 - 11.5 Визначення умов для реалізації Програми
 - 11.6 Висновок
 - 12. Нетехнічне резюме
 - 13. Висновки та рекомендації
- Додатки

Структура звіту про СЕО Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року (далі –Стратегія).

- Зміст
- Список скорочень
- Резюме
- Вступ
- Розділ 1. Методологія СЕО
 - 1.1. Нормативно-правова база здійснення СЕО в Україні
 - 1.2. Методологія здійснення СЕО Стратегії
 - 1.3. Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення Стратегії та здійснення СЕО
- Розділ 2. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2027 року
 - 2.1. Стратегічне планування у Львівській області
 - 2.2. Стратегічні та операційні цілі Стратегії
 - 2.3. Зв'язок Стратегії з національними і регіональним екологічними програмами та планами
- Розділ 3. Оцінка екологічної ситуації у Львівській області
 - 3.1. Ключові регіональні екологічні проблеми
 - 3.2. SWOT-аналіз екологічної ситуації у Львівській області
 - 3.3. Аналіз трендів стану довкілля
 - 3.3.1. Атмосферне повітря
 - 3.3.2. Водокористування
 - 3.3.3. Земельні ресурси та стан ґрунтів
 - 3.3.4. Природні об'єкти та збереження біорізноманіття
 - 3.3.5. Управління відходами
 - 3.3.6. Екологічно небезпечні об'єкти області
- Розділ 4. Аналіз відповідності Стратегії визначеним цілям охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення
 - 4.1. Аналіз відповідності Стратегії цілям охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, визначеним на національному рівні
 - 4.2. Аналіз відповідності Стратегії цілям охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, визначеним на регіональному рівні
- Розділ 5. Оцінка впливу Стратегії на довкілля
 - 5.1. Можливі чинники змін антропогенного та природного характеру
 - 5.2. Ймовірний вплив Стратегії на складові довкілля
- Розділ 6. Рекомендації СЕО
 - 6.1. Пропозиції Робочої групи з СЕО до Стратегії
 - 6.2. Рекомендації щодо реалізації окремих завдань Стратегії
- Розділ 7. Організація моніторингу впливу Стратегії на довкілля, у тому числі здоров'я населення

Висновки

Список літератури

Додаток 1. Процес Стратегічної екологічної оцінки Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року

Додаток 2. Список учасників Робочої групи із здійснення СЕО Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року

Додаток 3. Національні цілі охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення

Додаток 5
до Методичних рекомендацій
із здійснення стратегічної
екологічної оцінки документів
державного планування

ДОВІДКА ПРО ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ

№ з/п	Автор зауваження/пропозиції (юридична або фізична особа)	Редакція частини проекту ДДП/Звіту про СЕО, до якої висловлено зауваження (пропозицію)	Зауваження/пропозиція	Спосіб врахування (повністю враховано, частково враховано або обґрунтовано відхилено)	Обґрунтування *
До проекту ДДП					
...
...
До звіту про СЕО					
...
...

Підсумовуються усі отримані зауваження і пропозиції та обґрунтовується обрання саме цього проекту ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, які розглядалися.

* При наявності зауважень чи пропозицій, які обґрунтовано відхилено або частково враховано.

Додаток 6
до Методичних рекомендацій
із здійснення стратегічної
екологічної оцінки документів
державного планування

ДОВІДКА ПРО КОНСУЛЬТАЦІЇ

№ з/п	Уповноважений орган	Редакція частини проекту ДДП/звіту про СЕО, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження / пропозиція	Спосіб врахування (враховано/ не враховано/ враховано частково)	Обґрунтування *
До проекту ДДП					
...
...
До звіту про СЕО					
...
...

Підсумовуються усі отриманні зауваження і пропозиції та обґрунтовується обрання саме цього проекту ДДП у тому вигляді, в якому він запропонований до затвердження, серед інших виправданих альтернатив, які розглядалися.

* При наявності зауважень чи пропозицій, які обґрунтовано відхилено або частково враховано.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЗАІНТЕРЕСОВАНИМИ СТОРОНАМИ

Виявлення заінтересованих сторін

Заінтересовані сторони доцільно виявити на ранньому етапі здійснення СЕО. Початковий перелік осіб та організацій, які можуть бути заінтересовані в обговоренні екологічних і соціальних аспектів проекту ДДП, складають виконавці СЕО на основі даних, отриманих в процесу визначення обсягу СЕО.

Початковий перелік заінтересованих сторін включає, як мінімум, наступні групи:

органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, які можуть бути заінтересовані в реалізації проекту ДДП;

місцеве населення, яке може бути зачепленим екологічними і соціальними наслідками реалізації проекту ДДП;

бізнес-організації, що проявляють інтерес до розвитку території / сфери, зачепленої проектом ДДП;

громадські, наукові, культурні, освітні, релігійні організації та установи, лідери та активісти різних груп і рухів, які можуть внести вклад в реалізацію проекту ДДП та/або заінтересовані в обговоренні її екологічних, у тому числі здоров'я населення, і соціальних аспектів.

Початковий перелік заінтересованих сторін доповнюється і уточнюється в ході громадських обговорень та консультацій. Важливо, щоб усі сторони, які висловили заінтересованість в участі, були включені в процес громадських обговорень та консультацій. Будь-які обмеження можливостей участі за формальними ознаками неприпустимі.

Досвід громадських обговорень в рамках СЕО показує, що інтерес різних заінтересованих сторін до громадських обговорень стратегічних ініціатив і екологічних наслідків їх реалізації, в тому числі, груп, часто буває істотно нижче, ніж інтерес до обговорень конкретних проектів. Групи, які декларують інтерес до громадських обговорень, часто не підкріплюють його конкретними практичними кроками і не беруть участі в громадських обговореннях проектів ДДП. Поступове накопичення досвіду громадських обговорень в рамках СЕО сприяє підвищенню ефективності державного планування.

Планування обговорень із заінтересованими сторонами

Досвід хорошої практики СЕО (як і екологічної оцінки в цілому) свідчить про високу ефективність консультацій, що починаються на початковій стадії СЕО і тривають на всіх її етапах. Для проведення продуктивних консультацій необхідно:

виявити основні заінтересовані сторони;

визначити мету консультацій і перелік винесених на обговорення основних положень проекту ДДП;
 вибрати ефективні методи;
 ретельно спланувати заходи в рамках SEO та скоординувати їх із заходами з обговорення проекту ДДП.

Для кращої структуризації процесу обговорень і підвищення його ефективності доцільно на початкових етапах SEO (Етап 1. Визначення обсягу SEO) скласти план взаємодії із заінтересованими сторонами.

Законодавство не вимагає складання таких планів проте дана рекомендація запозичена з вимог міжнародних кредитних організацій до реалізації проектів.

Необхідно відзначити, що проекти ДДП нерідко бувають сформульовані таким чином, що оцінка наслідків їх реалізації для широкого кола громадськості є не зрозумілою в зв'язку з недостатністю спеціальних навичок.

Завданням замовника/виконавця SEO має бути формулювання основних положень проекту ДДП з можливими наслідками його реалізації в формі, доступній для розуміння широкого загалу.

Доцільним є координація процесу обговорення із заінтересованими сторонами, що проводиться в рамках процесів планування і SEO. Можлива схема такої координації представлена в таблиці 1.

Таблиця 1. Обговорення із заінтересованими сторонами на стадіях розробки проекту ДДП та SEO

Етапи процесу		Задачі обговорень із заінтересованими сторонами	Документи для обговорень
планування	SEO		
Ухвалення рішення про розробку проекту ДДП	Визначення необхідності SEO	Консультації з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами та інформування громадськості	Повідомлення про розробку проекту ДДП, його цілі і намір здійснити SEO
Повідомлення про початок розробки проекту ДДП	Визначення обсягу SEO	Виявлення заінтересованих сторін, розробка плану громадських обговорень	Заява про визначення обсягу SEO.
Підготовка проекту ДДП	Проведення необхідних досліджень і оцінок. Підго-	Консультації згідно з планом громадських обговорень.	Проект ДДП. Проект звіту про SEO

Етапи процесу		Задачі обговорень із заінтересованими сторонами	Документи для обговорень
планування	СЕО		
	товка звіту по СЕО	Збір і документування зауважень і пропозицій	
Затвердження ДДП		Інформування заінтересованих сторін щодо врахування пропозицій, вироблених в рамках СЕО	ДДП (затверджена версія). Звіт про СЕО (остаточна версія)
Моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	Екологічний і соціальний моніторинг наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	Інформування заінтересованих сторін про хід реалізації ДДП та результати моніторингу	Результати моніторингу, при необхідності - збір коментарів

Таблиця 2. Основні методи взаємодії із заінтересованими сторонами

Методи	Коментарі щодо застосування	Задача взаємодії
Розміщення інформаційних матеріалів	Матеріали СЕО (підготовлені звіти), нетехнічне резюме, інформаційні брошури, новинні релізи, листівки та повідомлення. Розміщення електронних версій на відвідуваних сайтах і розсилка по запити, розміщення друкованих версій - в суспільно-значущих місцях з можливістю доступу (виділені приміщення в місцевих адміністраціях, бібліотеках, музеях, клубах, магазинах тощо). Публікації новин в ЗМІ	Інформування з метою збору коментарів

Методи	Коментарі щодо застосування	Задача взаємодії
Консультації з Мінприроди, МОЗ або місцевими органами	Офіційне листування	Збір рекомендацій, зауважень і пропозицій
Презентації, громадські приймальні	Активне інформування громадськості та інших заінтересованих сторін. Підготовка демонстраційних матеріалів, інформаційних плакатів	Інформування та активне обговорення
Громадські (публічні) слухання, відкриті засідання	Організація спільного обговорення питань різними заінтересованими сторонами	Активне обговорення, збір коментарів
Семінари, круглі столи	Організація тематичних обговорень і пошук прийнятних рішень щодо спірних питань	Активне обговорення, збір коментарів
Робота із зверненнями	Способи подачі звернень і коментарів повинні бути доведені до відома всіх заінтересованих сторін	Збір коментарів
Гаряча лінія	Телефонні та інтернет-гарячі лінії використовуються як для інформування сторін (записана/оновлювана інформація на автовідповідачі або оператор), так і для збору коментарів (запис з автовідповідачем або оператором)	Інформування та збір коментарів

Додаток 8
до Методичних рекомендацій
із здійснення стратегічної
екологічної оцінки документів
державного планування

ДОВІДКА ПРО ТРАНСКОРДОННІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

№ з/п	Зачеплена держава	Редакція частини проекту ДДП/звіту про СЕО, до якого висловлено зауваження (пропозиції)	Зауваження / пропозиція	Спосіб врахування (враховано/ не враховано/ враховано частково)	Обґрунтування *
...

* При наявності зауважень чи пропозицій, які обґрунтовано відхилено або частково враховано.

Додаток 9
до Методичних рекомендацій
із здійснення стратегічної
екологічної оцінки документів
державного планування

СЕО ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНУ МІСТА ОРГІЇВ, РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА.⁴

Дана оцінка проводилася в країні з подібними з Україною правовими реаліями як пілотний проект з відпрацювання здійснення СЕО відповідно до Протоколу про СЕО (в рамках програми EaP GREEN).

Загальні положення

Об'єкт СЕО і рівень планування

Генеральний план міста Оргіїв (Республіка Молдова) (Planul Urbanistic General Orhei).

Рівень планування - місцевий.

Замовник СЕО і виконавець

Ця стратегічна оцінка проводилася в липні 2014 року - травні 2015 як пілотний проект із застосування інструменту СЕО в Республіці Молдова за фінансової та експертної підтримки Секретаріату Конвенції Еспо та Протоколу по СЕО та програми EaPGreen. Урядом Молдови для пілотної СЕО був обраний генеральний план міста Оргіїв, що на той момент розроблявся (далі - Генплан).

Оцінка виконувалася групою експертів, узгоджених з Секретаріатом Конвенції Еспо та Протоколу по СЕО, за підтримки міжнародних експертів по СЕО.

Стадія здійснення СЕО

Оцінка проводилася паралельно з підготовкою Генплану.

Особливості документу, що розробляється

Основною метою підготовки нового Генплану було відобразити поточний стан соціального та економічного розвитку в м. Оргіїв і скорегувати раніше прийнятий Генплан (затверджений в 2008 р). Новий Генплан (2015 г.) включає в себе цифровий кадастр, розвиває функціональне зонування і враховує стратегії і плани загальнонаціонального і місцевого розвитку, що має значення для міста.

⁴ http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/meetings/2015/June_Chisinau_17.05_SEA/RAPORT_SEA_ENG_FINAL.pdf

Процедура здійснення СЕО

Етапи здійснення СЕО

Процес здійснення СЕО тривав з липня 2014 року по травень 2015 року і складався з наступних етапів:

формування групи експертів СЕО, первинні консультації і визначення заінтересованих сторін (липень - серпень 2014 р.);

визначення сфери охоплення (коло основних екологічних проблем), включаючи проведення відповідного семінару, цільових консультацій і підготовка відповідного звіту (кінець липня - жовтень 2014 р.);

фоновий аналіз вихідного стану довкілля (жовтень - грудень 2014 р.);

оцінка факторів ризику і потенційного сукупного впливу на довкілля, а також оцінка альтернативних рішень (грудень 2014 - лютий 2015 р.);

підготовка звіту по СЕО та проведення консультацій з громадськістю (січень - червень 2015 р.).

На кожному з етапів проводилися робочі зустрічі експертної групи з місцевими сторонами, а також відбувалися поїздки на майданчики планованої діяльності в м. Оргіїв.

Підходи та методи, що використовуються

Визначення основних проблем охорони довкілля

Для орієнтації СЕО був підготовлений огляд основних проблем з визначенням конкретних територій, де вони найбільш значущі.

Основними проблемами є:

деградація ґрунтів, включаючи зсуви, що обмежує придатну для розвитку територію і сприяє втраті біорізноманіття;

присутність в міській межі відкритих каменоломень, що перешкоджає міському розвитку і негативно впливає на стан довкілля, у тому числі здоров'я населення;

наявність заплавних площ (зливові дощі порушують ділянки міської забудови), що обмежує розвиток міста, погіршує його санітарний стан і знижує якість водних ресурсів;

забруднення довкілля транспортом, найбільше цей вплив спостерігається в центрі міста, вздовж шосе, на в'їздах і виїздах з обхідний дороги;

забруднення водойм промисловими і побутовими стоками, в т. ч. недостатньо очищеними, що є головними джерелами забруднення басейнів річок Реут і її притоків Іванос і Ватіч;

забруднення міського озера за рахунок прямого скиду дощової води в поверхневі водойми і малої потужності існуючої старої станції водоочистки;

забруднення території муніципальними водоскидами - поганий стан існуючого полігону захоронення відходів, що не відповідає нормативно-правовим вимогам і погано керованого;

втрата біорізноманіття викликана низкою причин, у т. ч. вразливістю ландшафту перед ерозією і зсувами;

неефективне управління і експлуатація геолого-палеонтологічної пам'ятки природи «Оргіївської ущелини» (особливо охоронна природна територія площею 100 га поблизу центру м. Оргіїв).

Визначення інших, пов'язаних з Генпланом планів або програм і оцінка відповідності положень проекту Генплану м. Оргіїв завданням природоохоронної політики

Звіт про СЕО містить відомості про різні плани і програми загальнонаціонального і регіонального рівня, які формують контекст процесу складання Генерального плану розвитку м. Оргіїв. Цілі і положення таких планів і програм слід враховувати як при підготовці Генплану, так і здійснення відповідної СЕО.

Таблиця 1. Оцінка відповідності положень проекту Генплану м. Оргіїв задачам природоохоронної політики⁵

Цілі, викладені в національних документах стратегічного планування	Цілі стратегії соціально-економічного розвитку м. Оргіїв на 2014-2020 рр. (Ш №13.20 від 27.12.2013) та інші документи	Завдання, викладені в проекті Генплану розвитку м.Оргіїв	Ступінь формальної відповідності: (+) повне (+/-) часткове (-) не відповідає
Повітря			
Зменшення викидів забруднювачів на 30% до 2023рр. і парникових газів на 20% до 2020 р.	Забезпечення захисту природного середовища. Зменшення ступеня його забруднення. Застосування передових технологій видобутку корисних копалин	Зменшення викидів забруднювачів шляхом закриття ряду підприємств, оптимізації схем дорожнього руху, розвитку територій, планування лісових та чагар-	+

⁵ В зв'язку з великим обсягом таблиця представлена частково і тільки для трьох вибраних компонентів – повітря, земельні ресурси і біорізноманіття.

		никових насаджень тощо	
Підвищення енергоефективності в цілях скорочення до 2020 року енергоспоживання на 20%, збільшення енергогенерації на 20% за рахунок відновлювальних джерел енергії і на 10% за рахунок використання біопалива.	Зниження енергоспоживання ТЕЦ і будівлями (термоізоляція, фотоелектричні панелі). Зниження втрат електроенергії за рахунок заміни ламп розжарювання світлодіодними стрічковими. Створення потенціалу для отримання енергії з відновлювальних джерел: - сила вітру; - придбання і монтаж фотоелектричних панелей	Ці цілі не передбачені Генпланом	-
Будівництво та ремонт державних доріг протяжністю 4900 км	Забезпечення розвитку інфраструктури (ремонт вулиць і дорожнього покриття)	Зниження забруднення довкілля, в т.ч. шуму.	+
Земельні ресурси			
Поліпшення стану еродованих земель і ґрунтів, які схильні до зсувів.		Поліпшення стану міських земель за допомогою проектування, їх захисту і розвитку	+
Визначення до 2016 р. критеріїв територіального планування.			+/-
Біорізноманіття			
Створення в містах та селах до 2020 р. зелених зон площею	Стале управління озелененням за участю мешканців.	Створення сприятливого середовища	+

2000 га.		шляхом обладнання в місті зелених зон загального користування.	
Розширення зелених зон, які охороняються державою, на 1% від усієї території країни до 2018 р. і на 8% до 2023 р.	Забезпечення функціонування природного палеонтологічної пам'ятки «Оргіївської ущелини» площею 100 га, що охороняється державою. Розвиток ландшафту м.Оргіїв	Збереження охороняємих державою територій; розвиток не використаної західної частини заплави річки Реут.	+
Заліснення території берегових смуг водоохоронних зон річок та водойм на площі до 30400 га до кінця 2018 р		Підвищення якості водних ресурсів шляхом створення зелених зон в водоохоронних зонах	+

Оцінка основних факторів впливу на стан довкілля, у тому числі здоров'я населення

У ході СЕО була проведена оцінка факторів ризику і потенційного впливу на стан довкілля, результати якої відображені в звіті про СЕО. Окремі розділи Генплану проаналізовані групою екологів з метою виявлення чинників потенційного впливу на довкілля в зв'язку зі реалізацією заходів, передбачених Генпланом розвитку м. Оргіїв. Територіальний поділ, який міститься в проекті Генплану, було оцінено методом групування об'єктів за стандартними категоріями ландшафтного планування (промзони, транспортна мережа, багатоцільові житлові райони та ін.) з метою визначення основних факторів впливу, пов'язаних з конкретними заходами міського розвитку. З огляду на це, оцінка факторів потенційного кумулятивного впливу проводилася у формі аналізу комплексного впливу різних видів діяльності на відповідні компоненти довкілля.

Оцінка цілей Генплану розвитку м. Оргіїв враховувала екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного і стабільного соціально-економічного розвитку міста та підвищення якості життя населення.

У центрі уваги вищевказаної оцінки були чинники та наслідки потенційного впливу на стан довкілля, пов'язані з пропонованими змінами

(переглядом) призначення земельних ділянок і масштабних пропозиціях по запланованому розвитку, передбачених Генпланом.

У рамках проведеної оцінки пропонувалися заходи щодо зниження потенційного негативного впливу, що забезпечують більш ефективно використання території міста, його природних ресурсів, а також збереження природних і культурно-історичних пам'яток. Результати оцінки представлені у формі матриці напівкількісної оцінки, заснованої на простому ранжуванні факторів потенційного впливу. З урахуванням такої оцінки заходів, передбачених Генпланом, було проведено аналіз чинників і ризиків потенційного кумулятивного впливу з метою формулювання альтернативних рішень і заходів щодо зниження впливу, а також попередження будь-яких негативних наслідків реалізації Генплану розвитку м. Оргіїв.

Серед основних факторів впливу, пов'язаних із здійсненням Генплану, є такі:

Атмосферне повітря: ймовірне зниження якості атмосферного повітря через рух транспорту по новій і об'їзній дорогах, але поліпшення в центрі міста; закриття каменоломень, що зменшить запиленість у місті.

Вода: розширення доступу населення до системи каналізації, що дозволить знизити рівень забруднення ґрунтових вод; в разі закриття старої станції водоочистки очікується зменшення забрудненості річки Реут.

Ґрунт: визначення та оконтурювання ділянок зсувів і ерозії дозволить провести цільові заходи по зменшенню їх кількості; переведення зелених зон в категорію промислового або комерційного призначення, як очікується, зменшить площу природних ландшафтів.

Відходи: невирішеність проблеми старого полігону відходів.

Біорізноманіття: поліпшення стану існуючих природних зон (ліс, парк, зелені насадження), їх розширення і об'єднання в єдину систему збагатить біорізноманіття; належне картування і управління геолого-палеонтологічною природною пам'яткою на берегах річки Реут підвищить якість її охорони і включення до національного парку «Оргій».

Здоров'я населення: розширення зелених і спортивних зон позитивно позначиться на умовах життя в цілому; прийняття належних заходів щодо поліпшення водопостачання і санітарії сприятиме зменшенню ризику на стан здоров'я населення.

В таблиці 2 представлені основні фактори впливу на стан довкілля, в тому числі здоров'я населення.

Примітка:

шкала оцінки в балах:

2 - значний негативний вплив; 1 - помірне ОВ;

0 - не очікується; +1 - помірне позитивний вплив;

+2 - значне ПВ; ? - високий ступінь невизначеності.

Таблиця 2. Фактори ймовірного впливу в результаті запропонованих змін призначення території

№ і призначення території	Назва и призначення відповідно до Генплану	Місце знаходження	Розмір ділянки, кв. км.	Частка земель сільськогосподарського призначення	Потенційний вплив на компоненти довкілля				Коментарі
					Повітря	Вода	Ґрунт	Біорізноманіття	
1. Ведення с/г	Комплексна зона відпочинку, спорту і туризму, в т.ч. водойми	Західна частина міста	190	Немає	+1	+1	0	+1	0,+1 зона відпочинку
2. Частково промзона і зона ведення с/г	Комплексна зона торгівлі, послуг, госп. діяльності без шкоди для довкілля	Північно-західна частина міста	32	Немає					-1 промзона
3. Частково промзона і зона ведення с/г	Комплексна зона житла з підприємствами торговими і послуг	Західна частина міста	16	Немає	0			?	0,-1 багатоповерхова житлова забудова
4. Промисловість і ЖКГ	Комплексна зона відпочинку, спорту і туризму, в т.ч. водойми	Центр	15	Немає		+1		+1	+1 зона відпочинку
5. Непродуктивні землі	Зона приватних житлових будинків з додатковими функціями	Західна частина міста	16	Немає					0,-1 приватне житлове будівництво
6. Непродуктивні землі	Торгівля (с/г продукція), пром-і складська зона	Південно-західна частина міста	43	Немає	?	-2			-1,-2 промисловість
7. Цегляний завод	Зона озеленення і відновлення довкілля	Північно-західна частина міста	5,6	Немає	+1				+2 лісо-чагарникові

Продовження додатка 9

									насадження
8. Мережа ЖК, очисні споруди, звалище побутових відходів	Зона відновлення стану довкілля а лісонасадження	Південно-західна частина міста	14	Немає					+2 лісо-чагарникові насадження (рекультивация)
9. Непродуктивні землі	Зона розвинених зелених зон	Південно-західна частина міста	25	Немає			+1	+1	+1,+2 лісо-чагарникові насадження
10. Каменоломня і полігон промислових відходів	Господарська діяльність (колишня територія каменоломні)	Центр міста	36,8	Немає			+1	+1	+1 рекультивация
11. Каменоломня	Зони з відновленням виробничої діяльності, які повинні підлягати екологічному відновленню та посадці лісів	Південна частина міста	32	Немає					+2 лісо-чагарникові насадження (рекультивация) насадження
12. Ведення с/г	Зона державного інтересу; підприємства торгівлі та послуг	Південна частина міста	33,5	Немає				0,+1	0,-1 приватне житлове будівництво з елементами інфраструктури і підприємствами ЖКГ
13. Непродуктивні землі	Промзона	Північна частина міста	43	Немає			-2	-2	-1,-2 промисловість

Продовження додатка 9

14. Ведення с/г	Зона приватних житлових будинків	Східна частина міста	30	+				0,+1	0,-1 приватне житлове будівництво з елементами інфраструктури і підприємствами ЖКГ
15. Ведення с/г	Промзона	Північно-східна частина міста	36	+				-2	-2 промисловість
16. Індивідуальне жите будівництво	Зона лісів і відновлених зелених територій	Центральна частина міста	3,5	Немає				+1	+1 лісо-нагарникові насадження

Фактори потенційного кумулятивного негативного впливу

У даному підрозділі узагальнені результати оцінки факторів ризику кумулятивного впливу.

Таблиця 3 Оцінка факторів ризику для довкілля з факторами кумулятивного впливу і потенційними заходами його зменшення

Фактори впливу	Атмосферне повітря	
Елементи Генплану з факторами потенційного негативного впливу (-1,-2)	Фактор потенційного кумулятивного впливу (коротко)	Пропоновані заходи зменшення впливу
Територія № 2 Змішана зона торгівлі, послуг та господарської діяльності (-1)	Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту і промислових підприємств	Створення буферної зеленої зони між територією №2 і житловою забудовою. Розміщення об'єктів найменшого ризику з використанням найкращої доступної технології та обладнанням для зниження викидів
Територія № 3 Змішана зона житлової забудови з підприємствами ЖКГ (-1)	Комплексне забруднення викидами від ТЕЦ і автотранспорту	Проектування нових індивідуальних систем опалення за результатами екологічної оцінки (вибір технології і конструювання, наприклад, ТЕЦ житлового будинку або району міста)
Територія № 6 Торгова (с / г продукція), промисловість та складська зона (-2)	Викиди забруднюючих речовин і шум від автотранспорту і промислових підприємств	Створення буферної зеленої зони між територією №6 і житловою забудовою. Розміщення об'єктів санітарії з використанням сучасних технологій і обладнання
Територія № 13 промзона (-2)	Викиди забруднюючих речовин і шум від автотранспорту і промислових підприємств	Розміщення промислових об'єктів найменшого ризику виключно з використанням сучасних технологій і обладнання
Територія № 15 Промзона (-2)	Викиди забруднюючих речовин від промислових установок,	Створення буферної зеленої зони між територією №15 та житловою забудовою. Розміщення промпідприємств виключно з використанням сучасних екологічних технологій та обладнанням

⁶ У зв'язку з великим обсягом таблиця наводиться частково і тільки для двох обраних компонентів - повітря і біорізноманіття.

	автотранспорту (великі вантажівки)	
Ділянка № 17 Об'їзна дорога (-2)	Викиди забруднюючих речовин від транзитного автотранспорту	Розгляд питання будівництва альтернативної траси для зменшення руху транзитного транспорту по території (плановане будівництво об'їзної дороги). Будівництво нових внутрішньоміських доріг між районами
Фактори впливу		Біорізноманіття
Компоненти Генплану зі значним впливом (-1, -2)	Компоненти Генплану зі значним впливом (-1, -2) Потенційний кумулятивний вплив (короткий опис)	Альтернативне рішення, зменшення наслідків, вжиття заходів щодо зниження впливу (аргументи на користь прийняття рішення відповідно до Генплану, альтернатива, скасування, припинення, рекомендації)
Територія № 6 Торгова (с / г продукція), промислова і складська зони (-1)	Забруднення викидами промислових підприємств і автотранспорту	При виборі території необхідний контроль і вжиття заходів із захисту біорізноманіття.
Територія № 13 Промзона (-2)	Вплив на природне середовище і деградація рослинного покриву. Промислове забруднення.	При виборі території і будівництві необхідний контроль і вжиття заходів із захисту біорізноманіття.
Територія № 15 Промзона (-2)	Вплив на природне середовище і деградація рослинного покриву. Промислове забруднення.	При виборі території і будівництві необхідний контроль і вжиття заходів із захисту біорізноманіття.
Ділянка № 17 Об'їзна дорога (-2)	Втручання з порушенням екосистем, природного ландшафту та буферної зони.	Альтернативний варіант: винесення транзитної дороги за межі міста і території пам'ятки природи. Будівництво нових внутрішньоміських доріг для взаємозв'язку районів.

Розгляд альтернатив

У контексті СЕО Генплану м. Орگیїв з метою розгляду альтернативних проектних рішень і їх екологічних наслідків були прийняті три сценарії, а саме:

1. «Нульовий» (за відсутності проекту розвитку).
2. Порівняльний аналіз генпланів 2015 і 2008 років.
3. Альтернативні варіанти об'їзної дороги відповідно до Генплану 2015 р.

1. «Нульовий» сценарій.

При гіпотетичному «нульовому» сценарії не складається і не затверджується новий Генплан розвитку міста і припиняється здійснення вже розпочатого початкового Генплану 2008 р. Цей сценарій може розумітися як продовження поточних (найчастіше несприятливих) тенденцій щодо стану довкілля. Отже, експерти по СЕО приходять до висновку, що при «нульовому» варіанті подальший стабільний розвиток міста є очевидно проблематичним, і ця альтернатива веде до погіршення екологічної ситуації, неефективного використання земельних ресурсів, хаотичної забудови та погіршення міського ландшафту в цілому.

2. Порівняльний аналіз генпланів 2015 р. і 2008 р.

Оскільки перший в багатьох аспектах відхиляється від другого, було доцільно зіставити дві концепції складних альтернатив подальшого розвитку відповідної території. У центрі оцінки були, зокрема відмінності у функціональному зонуванні ряду міських районів. У основі розгляду цієї альтернативи порівняння оціночних наслідків для стану довкілля є перегляд функціонального призначення відповідних територій. Зіставлення альтернатив показало перевагу Генплану 2015р. за більшістю екологічних параметрів.

Згідно з проведеною експертною оцінкою формулювання комплексного варіанту розвитку, запропонованого Генпланом 2015 р., має найбільший потенціал вирішення екологічних проблем територіального розвитку м. Оргіїв. Теоретично, при варіанті «нульового» розвитку останнє не надавало б ніякого впливу на довкілля, але, з іншого боку, не вирішувало б уже існуючих проблем (якість атмосферного повітря, управління відходами, забруднення води та ін.), які потребують розвитку і перебудови міської інфраструктури.

У результаті порівняння оціночних факторів впливу на довкілля, пов'язаних з різним функціональним призначенням ряду територій в запропонованому Генплані 2015 р., з факторами Генплану 2008 р. виявилася перевага першого по більшості відповідних параметрів (див. таблицю нижче).

3. Альтернативні варіанти об'їзної дороги згідно з новим Генпланом.

У ході здійснення СЕО стала очевидною необхідність розгляду альтернативних варіантів розміщення об'їзної дороги, запропонованої розробниками Генплану.

У Генплані 2008 р. пропонувалося будівництво транзитної дороги в охоронній зоні річки Реут з перетином пам'ятки природи «Оргіївська ущелина». Проведена оцінка потенційного впливу на стан довкілля з боку запланованого будівництва показала ризик просторового конфлікту з зоною палеонтологічної пам'ятки природи «Оргіївської ущелини», що охороняється державою.

Було встановлено, що цінність пам'ятки природи, його ландшафту та біорізноманіття збережеться в разі перенесення дороги на північ, ближче до

районів житлової забудови. Це рішення виправдано також з економічної точки зору, оскільки на цій ділянці вже є традиційна дорога (без покриття), яка використовується населенням і зв'язує житлові райони з існуючою дорогою, що йде до сусідніх сел.

Запропоновано переміщення проблемного ділянки нової дороги (до 50 % її протяжності) в північному напрямку, ближче до районів житлової забудови, поверх вже існуючих ґрунтових доріг. У зв'язку з цим, проведена СЕО запропонувала зміни до плану розвитку, щоб уникнути впливу на зону, що охороняється.

Переміщення запропонованої дороги з території пам'ятки природи усунуло потенційний вплив на зону, що охороняється, яка могла постраждати в ході будівельних робіт і від руху автотранспорту. У разі перетину дорогою території пам'ятки природи був би порушений природний ареал, елементи ландшафту і, ймовірно, знищені існуючі екосистеми.

Нове альтернативне рішення було прийнято групою планування і схвалено за підсумками консультацій з громадськістю, проведених в рамках процесу СЕО. В результаті, пропозиція була врахована, і обрана альтернативна траса об'їзної дороги.

Таблиця 4. Порівняльний аналіз альтернативних рішень (Генплани 2015 р. і 2008 р. з розвитку м. Оргіве)

№ зони (території)	Функціональне призначення землі по Генплану 2008 р.	Функціональне призначення землі по Генплану 2015 р.	Вплив на компоненти довкілля				Коментарі (аргументи на користь обраного рівня впливу (-2,-1,0,+1,+2,?))
			Повітря	Вода	Ґрунт	Біорізноманіття	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Промислове виробництво	Комплексна зона відпочинку, спорту і туризму з водоймами		-1	+1		Усунення промислового забруднення атмосферного повітря, попередження паводку, зниження забруднення водойм. Завдяки доходам, отриманим від зон відпочинку, фінансуються заходи з поліпшення ландшафту і стану рекреаційних територій.
2	Багатоповерхова житлова забудова	Комплексна зона відпочинку, спорту і туризму з водоймами	+1	+1	+1	+1	Усунення промислового забруднення атмосферного повітря, попередження паводку, зниження забруднення водойм. Завдяки доходам, отриманим від зон відпочинку, фінансуються заходи з поліпшення ландшафту і стану рекреаційних територій.
3	Промзона Північ 2, Схід	Зона відновлення довкілля та лісонасаджень		+1	+1		Усунення промислового забруднення атмосферного повітря, поліпшення стану ландшафту, злиття промислової зони з існуючими зеленими територіями.
4	залізничний вокзал	Зелена зона					Усунення потенційного впливу дизельного залізничного транспорту на

Продовження додатка 9

								стан атмосферного повітря, ґрунт і воду. Поліпшення стану ландшафту і рекреаційних територій.
5	Землі с/г призначення	Комплексна зона відпочинку, спорту і туризму з водоймами	?	?	-2	+		Вилучення з обігу земель с / г призначення з одночасним поліпшенням стану ландшафту і рекреаційних територій. -1,+1
6	Землі с/г призначення	Охоронна зона русла річки Реут	0	+	-2	+		Вилучення з обігу земель с / г призначення. Усунення ерозії і забруднення ґрунтів пестицидами і добривами. 0,+1
7	Житлова забудова	Ділянки с / г призначення	-1,+1	?	?	?		Переведення земель в категорію с / г призначення: менший вплив жилого будівництва, але більший ризик в результаті обробки землі, застосування пестицидів і добрив.
8	Зелені зони	Зона торгівлі, малих промислових підприємств і складів	?	?				Скорочення площі зеленої зони. -1

Консультації з заінтересованими сторонами.

Команда експертів SEO зробила цілий ряд дій і кроків щодо забезпечення участі заінтересованих сторін на всіх етапах оцінки.

1. Поїздки в м. Оргіїв.

Поїздки та зустрічі в Оргіїві (з мером, заступником мера, керівником екологічної інспекції Оргієва, головним архітектором, представниками комунальних служб, а також відвідування окремих об'єктів) були організовані командою SEO взимку-навесні 2015 року.

У період з лютого по травень 2015 року відбулися робочі зустрічі з представниками мерії міста Оргіїв, комунальних служб, екологічної інспекції району та головним архітектором в Оргіїві, в ході яких були визначені потреби в даних і надіслано запити на адресу муніципальний і районних служб щодо подання необхідних даних.

2. Робочі зустрічі експертів по SEO та членів робочої групи з розробки Генплану (27 лютого 2015).

1) Нарada за участю мера і представників місцевих органів влади, на якому було досягнуто домовленостей про паралельне доопрацювання проекту Генплану і звіту про SEO; про можливі дати та час проведення нарад експертів SEO та представників робочої групи з розробки Генерального плану; узгоджено попередні дати проведення консультацій з громадськістю.

2) Консультативна нарада з місцевими керівниками (18 березня 2015).

3) Робота з екологічною інспекцією м. Оргіїв (кілька робочих нарад в період з березня по травень 2015).

Для обговорення проекту Генплану були організовані дві консультації з громадськістю:

середина 2014 р : визначення та узгодження з громадськістю варіантів і альтернатив пропонованих змін та пропозицій до проекту розвитку (одночасно в ході консультацій з громадськістю по визначенню сфери охоплення SEO);

травень 2015 р .: обговорення остаточного проекту оновленого ДДП і звіту по SEO.

Результати SEO.

Оцінка проводилася паралельно з підготовкою Генплану, тому проведені в рамках SEO консультації і виконаний аналіз використано для його оптимізації з точки зору охорони довкілля. Процес SEO сприяв визначенню головних проблем охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, в м. Оргіїв.

За підсумками SEO були запропоновані заходи щодо зниження впливу. Експерти SEO оцінили окремі розділи Генерального плану з метою визначення

потенційного негативного впливу на стан довкілля планованої діяльності, а також можливих конфліктів з цілями екологічної політики, зазначеними в інших документах стратегічного характеру. Така оцінка дозволила сформулювати спільно з розробниками Генплану ряд пріоритетних заходів щодо попередження, скорочення або зниження передбачуваних наслідків негативного впливу на стан довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Таким чином, муніципалітет м. Оргіїв повинен спланувати і забезпечити реалізацію (інвестування) наступних заходів:

обладнання дренажної системи, що дозволяє зменшити забруднення води і поліпшити стан довкілля і санітарну обстановку в місті;

збільшення потужності систем водопостачання та водовідведення для розширення доступу населення до джерел якісної води, поліпшення стану його здоров'я, доступу населення і підприємств різних галузей до систем каналізації, а також можливостей підключення до нової станції водоочистки;

закриття існуючого полігону захоронення відходів і старих очисних споруд з подальшою рекультивацією території з метою позитивного впливу на всі компоненти довкілля, у тому числі здоров'я населення, поліпшення в цілому стану довкілля та естетичного вигляду міста;

закриття каменоломень в центрі міста, та передбачення заходів адміністративно-правового характеру щодо рекультивації земель силами власників об'єктів, що дозволить значно скоротити викиди в атмосферу і знизити рівень шуму;

модернізація інфраструктури утилізації твердих побутових відходів (надання платформ і контейнерів для роздільного збирання та ін.) з метою зменшення забруднення довкілля, збільшення обсягів використання вторинної сировини, а також реалізації екологічних підходів у сфері управління відходами;

модернізація дорожньої інфраструктури (будівництво перехресть, внутрішньої дорожньої мережі, об'їзної дороги) з метою зменшення викидів забруднюючих речовин від автотранспорту на проблемних ділянках доріг, впливу його на центр міста і перенаправлення транзитного транспорту на об'їзну дорогу, що дозволить підвищити потенціал дорожньої мережі і скоротити кількість ДТП; також необхідно створення парковок для автотранспорту, особливо в центрі міста;

створення єдиного плану розвитку зелених зон, в т. ч. розширення існуючих, лісонасадження в водозахисних зонах річки Реут і її притоків Іванос і Ватіч, міського озера, а також організація зон відпочинку; значна частина зелених зон буде відведена пішохідним і велосипедним доріжкам і ігровим майданчикам; ці заходи дозволять підвищити якість компонентів довкілля, в т.ч. поліпшити

міський ландшафт; також необхідно чітко розмежувати і дотримуватися меж зелених зон.

Також запропоновано ряд заходів адміністративного характеру, які не включаються до Генплану, але сприяють його реалізації. Перелічені нижче заходи були визначені в процесі здійснення СЕО на етапі збору інформації та аналізу поточного стану:

організація моніторингу якості атмосферного повітря і води в центрі міста, а також уздовж доріг національного значення (індикатори стану довкілля, в тому числі здоров'я населення). Такий моніторинг необхідний для забезпечення належної реалізації Генплану і результативної наглядової роботи органів місцевого самоврядування з метою забезпечення прийняття управлінських рішень щодо поліпшення загальної ситуації на зазначених територіях;

складання плану з управління геолого-палеонтологічною пам'яткою природи «Оргіївська ущелина» і розмежування території дозволить підвищити рівень його захисту;

посилення контролю за виконанням вимог природоохоронного законодавства на нових промислових об'єктах, в тому числі в період їх будівництва. Цей захід має вирішальне значення для виключення чинників ризику негативного впливу, недопущення погіршення стану довкілля в цілому за рахунок окремих або сукупних впливів чинників планованої діяльності;

внесення змін до статистичних спостережень про стан довкілля у частині збору даних не тільки з окремого району, а й міста в цілому;

активне вивчення фінансових ресурсів, необхідних для інвестицій в природоохоронні заходи. Реалізація, передбачених Генпланом управлінських рішень і рекомендованих заходів щодо захисту довкілля передбачає залучення великих інвестицій. Ці завдання можна вирішити шляхом залучення коштів місцевого бюджету, природоохоронного фонду, бізнесу, Національного екологічного фонду, а також національних і міжнародних фінансово-кредитних установ.

Моніторинг.

У ході здійснення СЕО були вироблені пропозиції щодо моніторингу екологічних впливів, пов'язаних з реалізацією Генплану.

На етапі визначення сфери охоплення СЕО та підготовки звіту були зібрані і проаналізовані великі масиви даних про стан довкілля, здоров'я населення, вплив автотранспорту, соціальний і економічний розвиток, та сформовано загальне розуміння, того, як влаштовані системи організації даних, процедур і звітності на рівні міста, регіону і на національному рівні.

На основі проведених консультацій з відповідними заінтересованими сторонами та громадськістю окремим пунктом обговорювався перелік індикаторів для моніторингу впливів реалізації Генплану, оснований на оцінці доступних даних, які вже надходять за результатами проведеного моніторингу або збираються місцевою владою та спеціальними агентствами, щоб не створювати окрему систему моніторингу.

Для спостереження за здійсненням заходів Генплану та оцінки їх виконання, були обрані і узгоджені із заінтересованими місцевими органами влади (в сфері екології, охорони здоров'я і т. д.) наступні ключові показники.

Таблиця 5. Ключові показники моніторингу:

Індикатор	Визначення	Джерело даних
Поверхня зелених зон в місті (% , га на душу населення)	Зелені зони це території вкриті лісовою рослинністю, такі як парки, ліси, захисні смуги водойм і т. д.	Річний звіт екологічної інспекції району. Звіти державних підприємств, що надають комунальні послуги
Утворення відходів на муніципальному рівні (загальний обсяг, кількість тон на рік, кількість кг на людину). Відходи, як вторинна сировина (тон в рік, % від загальної кількості утворених)	Обсяг твердих побутових відходів, зібраних муніципальною компанією для транспортування на полігон. Обсяг зібраних відходів як вторинної сировини (папір, скло, пластик і т. д.)	Звіти державних підприємств, що надають комунальні послуги. Статистичні звіти по комунальному господарству. Річний звіт екологічної інспекції району
Кількість будинків, підключених до централізованої системи каналізації (кількість, % від загальної кількості)	Кількість (або %) приватних будинків, підключених до централізованої системи каналізації та очистки стічних вод у порівнянні із загальною кількістю	Статистичні звіти по комунальному господарству. Річний звіт екологічної інспекції району
Середньодобовий вміст забруднюючих речовин у атмосферному повітрі,	Викиди вуглекислого газу, оксиду азоту і твердих частинок від	Звіт державної гідрометеорологічної служби, центру моніто-

переважно від автотранспорту (на вибраних точках моніторингу в центрі міста і в районі шосе) (CO ₂ , NO _x і ТЧ), (мг / м ³)	автотранспорту	рингу якості довкілля. Річний звіт державної екологічної інспекції
Спорудження зливової каналізації (км)	Протяжність зливової каналізації (км), пов'язаної зі станцією очищення стічних вод	Звіти муніципалітету і екологічної інспекції району

Таким чином, запропоновані і узгоджені показники допоможуть місцевим, регіональним і національним органам влади, а також громадськості, відстежувати вплив на стан довкілля реалізації Генплану, що допоможе зберегти орієнтованість на вирішенні пріоритетних екологічних проблем міста і, як наслідок, поліпшити здоров'я населення і екологічну ситуацію в місті Оргіїв. У той же час, система має бути не надто складна і не повинна вимагати надмірних витрат.

Висновки

Проблеми здійснення СЕО і обмеження в застосуванні вибраних методів оцінки.

Цілком природньо, що при здійсненні такого складного процесу СЕО стикнулися з низкою перешкод і труднощів внаслідок нестачі законодавчих та інституційних механізмів, а також практичного досвіду всіх заінтересованих сторін.

Основні проблеми здійснення СЕО:

відсутність або обмежений доступ до розрізнених даних на рівні міста з основних проблемних питань (охорона довкілля, охорону здоров'я, автотранспорт, соціальна сфера, промисловість, зелені зони) із-за розділених між собою загальнонаціональної і районної систем збору статистичних даних та даних органів охорони довкілля і здоров'я;

брак знань і практичного досвіду у визначенні потенційних факторів впливу на довкілля, їх характеру і способів створення єдиної системи прийняття управлінських рішень;

інституційні та організаційні труднощі, які обумовлюють необхідність ефективної координації між відповідними органами управління та всередині їх структури;

обмежена участь громадськості;

недостатня звітність з проведення процесу екологічної оцінки.

Додаткові вигоди СЕО.

Група експертів СЕО зробила великі зусилля щодо забезпечення здійснення СЕО відповідно до встановлених міжнародних стандартів, а також високої якості його результатів (підготовка звіту про СЕО) і ефективному підвищенню якості самого процесу планування (підготовка Генплану).

У зв'язку з цим можливо виділити наступні вигоди:

процес СЕО забезпечив підтримку групи розробників Генплану в питанні виявлення основних перешкод і отриманні нових даних, необхідних для підготовки глави з охорони довкілля і відповідних карт (наприклад, нові карти і межі території природної ландшафтної пам'ятки, захисні водоохоронні зони, дані про промислові підприємства на території міста);

здійснення СЕО сприяло діалогу між органами місцевого самоврядування та муніципальними службами; органи охорони довкілля та здоров'я брали участь в написанні Генплану та оцінці проблем у сфері охорони довкілля в рамках ініційованих процесом СЕО консультацій;

була визначена пріоритетність місцевих проблем охорони довкілля, які представлені на загальнонаціональному рівні для прийняття управлінських рішень, планування заходів, забезпечення фінансування з бюджету або залучення інших внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування;

органи місцевого самоврядування виявили ряд прогалин у своїй діяльності (наприклад, недостатньо чітке визначення відповідальних осіб з певних питань), у сфері природоохоронного або міського планування, які вже були частково відображені в процесі підготовки Генплану і здійснення СЕО; інші виявлені питання будуть, ймовірно, вирішені в рамках підготовки місцевого плану природоохоронних заходів або в планах галузевого розвитку на загальнонаціональному та регіональному рівнях;

виявлені в процесі СЕО прогалини в даних дозволили визначити потреби у зміні або поліпшення систем збору даних для звітності на районному або загальнонаціональному рівнях, а також внутрішньовідомчі і адміністративні потреби в конкретних даних, що не відображаються в статистиці. Прикладом може бути відсутність даних по шуму і впливу діяльності каменоломень на райони міста;

в процесі СЕО сплановані заходи і індикатори моніторингу впливу реалізації Генплану на довкілля, у тому числі здоров'я населення;

розширено взаємодію між центральними природоохоронними органами та органами місцевого самоврядування.

отримано більше інформації про конкретні проблеми районного адміністративного центру (м. Оргіїв) щодо міського розвитку та охорони довкілля, які схожі з проблемами багатьох інших населених пунктів, але мають певну специфіку;

здійснення СЕО сприяло визначенню необхідності удосконалення існуючого законопроекту по СЕО для Молдови, зокрема, системи моніторингу та оцінки, функцій екологічної інспекції в забезпеченні контролю, моніторингу та оцінки при реалізації рекомендацій, що містяться в звіті по СЕО, фінансування, що існує в органах місцевого самоврядування інституційної системи СЕО, проведення консультацій з громадськістю та просвітницьких кампаній, наявності джерел інформації тощо.

Засвоєні уроки

Органи місцевої влади визнали важливість і підтримали процес СЕО, але не могли вирішити всі проблеми, у зв'язку з необхідністю значного фінансування або прийняття рішень на рівні уряду або парламенту країни.

Процес СЕО повинен забезпечуватися добре структурованою інформацією з достатнім фінансуванням і просвітницькою кампанією, зосередженою на основних цільових групах (в т. ч. вразлива частина населення, жінки та ін.).

В основі процесу СЕО має бути взаємодія між органами місцевого самоврядування, групами СЕО та планування. Такий підхід забезпечить стабільність процесу прийняття управлінських рішень.

Додаток 10
до Методичних рекомендацій із
здійснення стратегічної
екологічної оцінки документів
державного планування

СЕО ПЛАНУ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.

Даний приклад ілюструє підходи до оцінки документів національного рівня і те, як можливо оцінювати наслідки прийняття таких документів стратегічного планування національного рівня, коли неможливо провести детальну кількісну оцінку наслідків, зважаючи на великий масштаб території, на яку ці наслідки можуть поширюватися.

Загальні положення

Об'єкт СЕО та рівень планування.

План управління відходами для Великобританії (далі - План) (Waste Management Plan for England)⁷. Прийнято в грудні 2013 року, діє до 2020 р.

Рівень планування - національний. В рамках даної СЕО виявлялися можливі значні наслідки для довкілля від прийняття Плану на стратегічному рівні (не на рівні конкретних майданчиків).

Замовник та виконавець СЕО

Замовник - DEFRA (Департамент навколишнього середовища, продовольства і сільського господарства Великобританії).

Виконавець - Eunomia Research and Consulting Ltd.

Стадія здійснення СЕО

Одночасно з розробкою документа.

Особливості документу, що розробляється

Рішення про перегляд діючої Стратегії з управління відходами (2007 р.) (The Waste Strategy 2007) було прийнято в зв'язку з вимогами Рамкової директиви по відходам (European Community (EC) Directive 2006/12 / EC on waste), а також для складання загального огляду з управління відходами в Великобританії.

Метою прийняття нового Плану не було запропонувати нову політику або зміна підходів до управління відходами в Великобританії. Його основною метою

⁷ Доступно на сайті <https://www.gov.uk/government/publications/waste-management-plan-for-england>

було досягнення його відповідності зазначеної вище директиві і акумуляція всіх існуючих на той момент політик в одному документі національного рівня. В рамках СЕО оцінювалася тільки та частина Плану, яка знаходиться в компетенції замовника.

Процедура здійснення СЕО

Етапи здійснення СЕО⁸

Стадія А: визначення сфери охоплення:

- виявлення інших, що належать до Плану, планів, програм і цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення;
- збір вихідних даних;
- виявлення екологічних проблем;
- розробка цілей СЕО;
- консультації щодо сфери охоплення СЕО.

Стадія В: розробка альтернатив і оцінка наслідків:

- розробка стратегічних альтернатив;
- прогнозування наслідків реалізації Плану і альтернатив;
- оцінка наслідків реалізації Плану і альтернатив;
- пом'якшення будь-яких істотних негативних наслідків;
- пропозиції до плану моніторингу.

Стадія С: підготовка звіту про СЕО.

Стадія D: консультації по проекту плану і проекту звіту про СЕО:

- консультації з представниками громадськості та органів влади;
- оцінка будь-яких запропонованих за результатами консультацій змін до Плану;
- інформування представників громадськості та органів влади про те, яким чином звіт про СЕО і їх думки були враховані при прийнятті рішення.

Стадія Е: моніторинг наслідків реалізації плану і реагування на його результати.

Використовувані підходи і методи.

⁸ Етапи СЕО і їх найменування вказані відповідно до джерела.

У цілому методологія для оцінки в рамках проведення даної СЕО була розроблена, щоб виконати два головних завдання: по-перше, гарантувати, що вимоги Директиви по СЕО будуть виконані, і по-друге - гарантувати, що оцінка є надійним інструментом і може джерелом інформації в процесі розробки Плану, включаючи розгляд шляхів щодо пом'якшення будь-яких істотних негативних наслідків впливу на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, і визначення належних заходів з моніторингу. У зв'язку з тим, що План розробляється на національному рівні і не має місцевої специфіки (тобто знаходиться на високому рівні планування відповідно до ієрархії документів планування), то більша частина оцінки за своєю природою має більш якісний характер, хоча кількісна оцінка також застосовувалася там, де це було доцільно та можливо.

Компоненти довкілля, потенційні наслідки для яких оцінювалися в рамках СЕО, відповідно до нормативних вимог були класифіковані наступним чином:

біорізноманіття (включаючи рослини і тварин);

клімат;

атмосферне повітря;

охорона здоров'я;

грунти;

корисні копалини;

водні ресурси;

ландшафти;

культурна та історична спадщина.

Також, було розглянуто взаємодію між цими компонентами довкілля з урахуванням часових рамок і потенційних наслідків.

Аналіз законодавства і пов'язаних з Планом стратегічних документів.

Були проаналізовані законодавчі, нормативні та стратегічні умови, в яких план повинен працювати, а також обмеження, які План може накласти на інші плани і програми, і навпаки, які обмеження для Плану можуть бути міститися в інших планах і програмах.

Список чинного законодавства, планів, програм і природоохоронних ініціатив, наведений у додатку до звіту, складається з тих планів і програм, які мають безпосереднє відношення до Плану і які, в свою чергу, необхідно враховувати в ньому. Цей список не є вичерпним списком планів і програм, пов'язаних з відходами в цілому. У зв'язку з тим, що План є документом національного рівня, увага сфокусована на європейському та національному законодавстві. При цьому плани і програми більш локального рівня не розглядалися як значущі в рамках даної СЕО, тому що швидше за все вони повинні відповідати Плану, а не навпаки.

Оцінка поточного стану навколишнього середовища.

Щоб сфокусувати СЕО і гарантувати, що вона зачіпає потенційні значні наслідки реалізації Плану, було описано поточний стан довкілля і (де можливо) проведена оцінка того, як окремі його елементи ймовірно будуть змінюватися протягом років.

Щоб розробити набір відповідних важливих цілей та індикаторів для СЕО, важливо виявити ключові екологічні проблеми і питання, з якими стикається Великобританія. Вони були отримані, виходячи з аналізу вихідної інформації, з інших документів, що відносяться до Плану, а також врахуванням думки консультантів з органів влади.

Основними екологічними проблемами, з якими стикається Великобританія, а також основними проблемами, відображеними в нормативно-правових актах по СЕО є:

1) **Біорізноманіття** (рослини і тварини). Загальні втрати біорізноманіття: скорочення оселищ і видів.

2) **Населення**. Зростання населення (з 52 млн. до 60 млн. в Великобританії до 2030 року) посилює вплив на природні ресурси та інфраструктуру.

3) **Здоров'я населення**. Забруднення повітря і води внаслідок діяльності промислових об'єктів і транспорту, утворення відходами, може вплинути на здоров'я населення.

4) **Ґрунти**. Ґрунти в Великобританії продовжують деградувати під впливом людської діяльності. Розвиток інтенсивного сільського господарства, історично сформовані рівні промислового забруднення і розвиток міст впливають на стан ґрунтів, роблячи їх вразливими для ерозії (від вітру і води), що приводить до зниження і втрати їх родючості. Прямі і опосередковані впливи факторів зміни клімату в майбутньому (включаючи температуру і структуру опадів) впливатиме на деградацію ґрунтів (наприклад, сільгоспвиробники змінять способи і склад культур, які вони вирощують).

5) **Водні ресурси**. Зростаючий вплив на водні ресурси в зв'язку зі зміною клімату і зростанням населення, а також зміна в водокористуванні призводить до забруднення водних ресурсів та їх зменшення.

6) **Якість повітря**. У Великобританії є зони з де якість атмосферного повітря не відповідає встановленим нормативам. По всій країні створені тридцять п'ять регіонів з управлінням якістю повітря.

7) **Зміна клімату**. Зміни клімату найімовірніше приведе до зміни температури і структури опадів, що може спричинити посилення і збільшення числа повеней, сезонних бур і посух. У глобальному масштабі зміна клімату призведе до можливо більш серйозних і складних наслідків, включаючи втрату земель, голод, екстремальні погодні умови, брак води і соціальні потрясіння.

8) **Кількість відходів**, вироблених в Великобританії (228 млн. тонн в 2008 році) є викликом щодо того, як їх збирати, переробляти і розміщувати найбільш ефективним способом.

9) **Історичне середовище**. Історичні об'єкти Великобританії вимагають захисту від пошкодження. Багато з них знаходяться під загрозою руйнування.

10) **Енергія**. Великобританія залежить від не відновлюваних джерел енергії.

Розробка цілей, відповідно до яких і буде оцінюватися План

Хоча законодавчо не встановлено спеціальної вимоги до розробки цілей в рамках оцінки, метод, який був обраний для цієї SEO пропонує підхід, який досить простим для розуміння, надійним і забезпечує хорошим довідковим матеріалом для майбутнього моніторингу та оцінки.

Таблиця 1 відображає запропоновані цілі, підцілі та напрями, які використовувалися для оцінки Плану.

п/п	Цілі	Підцілі	Основні питання	Основні охоплені теми SEO
1	Охорона корисних копалин		Який можливий вплив матиме План на попит ресурсів (включаючи енергоресурси)?	Корисні копалини
2	Зменшити викиди в атмосферне повітря речовин, які мають глобальний вплив	Зменшити викиди парникових газів. Зменшити викиди озоноруйнівних речовин	Який вплив на зміну клімату і озонового шару має План управління відходами?	кліматичні чинники атмосферне повітря
3	Зменшити викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин	Зменшити викиди забруднюючих речовин в атмосферу, включаючи речовини з окислюючим ефектом	Як План впливає на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря? Який потенційний вплив на здоров'я населення цих викидів? Чи буде будь-який вплив на майно (в тому числі історичних будівель), пов'язане з викидами забруднюючих речовин?	атмосферне повітря здоров'я населення культурна спадщина/ історичне середовище
4	Захист біорізноманіття	Мінімізувати негативний вплив на природні ресурси, тваринний та рослинний світ	Який вплив на природні ресурси (Total Material Requirement, TMR) буде мати План?	природні ресурси біорізноманіття

5	Збереження водних ресурсів та покращення якості води	Мінімізувати використання води. Зменшити викиди забруднюючих речовин у водні об'єкти	Який можливий вплив матиме План на використання води? Який можливий вплив матиме План на якість води? Який можливий вплив матиме План на водойми?	водні ресурси
6	Збереження і поліпшення якості ґрунтів	Мінімізація негативного впливу або поліпшення якості ґрунту. Збереження «кращих і найбільш функціональних» сільськогосподарських земель	Який можливий вплив Плану на якість ґрунтів?	ґрунти
7	Захист ландшафту та історичного середовища		Який можливий вплив на ландшафт і історичне середовище виникне в результаті реалізації Плану?	Ландшафт культурна спадщина/ історичне середовище

Розгляд альтернатив

Альтернативи розробляються для кожної окремої технології поводження з відходами та для кожного потоку відходів, які (з метою аналізу) включають в себе:

- побутові відходи;
- промислові відходи;
- будівельні відходи.

Така класифікація є достатньою для проведення оцінки документа такого рівня. Однак слід взяти до уваги, що ці категорії неоднорідні, і кожна з них містить різні компоненти, які можуть привести до різних наслідків.

Альтернативи оцінюються не за конкретними критеріями, а як варіанти, що впливають або на збільшення, або на скорочення кількості відходів в залежності від застосовуваної технології поводження з відходами:

- запобігання;
- підготовка для повторного використання;
- переробка;
- використання інших форм утилізації відходів;
- розміщення відходів.

Альтернативи розглядаються незалежно одна від одної в співвідношенні з екологічними наслідками, які можна від них очікувати.

Альтернативи представлені в так званій матриці альтернатив для побутових, промислових і будівельних відходів у таблиці 2.

Таблиця 2: Альтернативи, що пропонуються до розгляду в рамках СЕО.

Напрямок	Запобігання утворенню відходів (А)	Підготовка до повторного використання (В)	Переробка (С)	Інші методи поводження з відходами (D)	Розміщення (Е)
Побутові відходи					
Альтернатива 1	Вище базового рівня (менше відходів)	Вище базового рівня (більше відходів направлено на підготовку до повторного використання)	Вище базового рівня (більше перероблено)	Вище базового рівня (більше утилізовано іншими способами)	Вище базового рівня (більше розміщено)
Альтернатива 2	Нижче базового рівня (більше відходів)	Нижче базового рівня (менше відходів направлено на підготовку до повторного використання)	Нижче базового рівня (менше перероблено)	Нижче базового рівня (менше утилізовано іншими способами)	Нижче базового рівня (менше розміщено)
Промислові відходи					
Альтернатива 3	Вище базового рівня (менше відходів)	Вище базового рівня (більше відходів направлено на підготовку до повторного використання)	Вище базового рівня (більше перероблено)	Вище базового рівня (більше утилізовано іншими способами)	Вище базового рівня (більше розміщено)
Альтернатива 4	Нижче базового рівня (більше відходів)	Нижче базового рівня (менше відходів направлено на підготовку до повторного використання)	Нижче базового рівня (менше перероблено)	Нижче базового рівня (менше утилізовано іншими способами)	Нижче базового рівня (менше розміщено)
Будівельні відходи					

Альтернатива 5	Вище базового рівня (менше відходів)	Вище базового рівня (більше відходів направлено на підготовку до повторного використання)	Вище базового рівня (більше перероблено)	Вище базового рівня (більше утилізовано іншими способами)	Вище базового рівня (більше розміщено)
Альтернатива 6	Нижче базового рівня (більше відходів)	Нижче базового рівня (менше відходів направлено на підготовку до повторного використання)	Нижче базового рівня (менше перероблено)	Нижче базового рівня (менше утилізовано іншими способами)	Нижче базового рівня (менше розміщено)

Примітка: У першому стовпці таблиці 2 альтернативи позначені цифрами, а у верхньому рядку - буквами, так що, наприклад альтернатива 3С передбачає підготовку відходів до повторного використання, в порівнянні з поточною ситуацією.

Результати СЕО

Для того, щоб дотримуватися нормативних вимог до виконання СЕО, в ході оцінки були розглянуті основні наслідки Плану, природа цих наслідків і альтернативи. Причому природа наслідків включає в себе не тільки визначення того, позитивні вони, негативні, нейтральні або невизначені, але і вторинні, кумулятивні, синергетичні, довго-, середньо- або короткострокові, постійні або тимчасові.

Результати оцінки представлені в двох розділах звіту. Перший надає аналіз того, як управління відходами впливає на кожен компонент довкілля, що розглядається в рамках СЕО. Це текстовий огляд, який наводить доказову базу оцінки впливу управління відходами в цілому, а не конкретного специфічного впливу Плану або альтернативи.

Можливо, цей розділ буде також корисний тим, хто буде в подальшому проводити СЕО або оцінку стійкості процесів, що охоплюють питання управління відходами на більш локальному рівні, в тому числі за допомогою розробки ДДП місцевого рівня.

Друга частина оцінки зосереджена на Плані і альтернативах, де, в свою чергу, альтернативи оцінюються в співвідношенні з цілями охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Для кожної цілі, вказано в таблиці 1, було складено п'ять матриць по одній для кожної технології управління відходами (див. Таблицю 3). Ця матриця дозволяє легко уявити типи впливів, тобто вважаються вони негативними або позитивними і в якій мірі, часовий проміжок,

тобто чи буде воно проявлятися в коротко-, середньо- або довгостроковій перспективі.

Де доречно, матриці супроводжуються більш детальним обговоренням впливів, спираючись на загальні відомості, представлені в першому розділі оцінки.

Критерії оцінки, які повинні бути представлені в матриці, показані в таблиці 4. Обґрунтування ефекту і термінів дії описані для кожного завдання і розглядаються у відповідному розділі звіту. Тому альтернативи представлені в залежності від того, як вони будуть покращувати поточну ситуацію (або погіршувати - в залежності від розглянутої альтернативи). При цьому вони не мають на меті відобразити будь-які кількісні обмеження для категорій «вище» або «нижче» поточного рівня, а лише відображають той факт, що якщо План буде реалізований, то такі дії можуть наступити.

Таблиця 3: Оціночна матриця.

	Ефект	Період	Обґрунтування результату
Поточний рівень			
A1 Побутові відходи: вище поточного рівня			
A2 Побутові відходи: нижче поточного рівня			
A3 Промислові відходи: вище поточного рівня			
A4 Промислові відходи: нижче поточного рівня			
A5 Будівельні відходи: вище поточного рівня			
A6 Будівельні відходи: нижче поточного рівня			

Таблиця 4: Ключ до матриці

Ефект	
Сильний позитивний вплив	
Слабий позитивний вплив	
Незначний/ немає впливу	
Слабо негативний вплив	
Сильний негативний вплив	
Невизначений вплив	?

Період часу	
Короткий (2013-2015)	S
Середній (2013-2020)	M
Довгий (після 2020)	L

Після того, як для кожної з альтернатив були складені матриці за прикладом зазначеним вище, з оцінкою того, як ці альтернативи вплинуть на ключові об'єкти довкілля і пов'язані з ними цілі при використанні кожного з варіантів управління відходами, вони були зведені в підсумкову матрицю, резюмуючи наслідки, пов'язані з Планом і альтернативами.

Там, де альтернативи призводять до зростання обсягів відходів, підготовлених до повторного використання, перероблених та утилізованих або ж зменшення обсягів їх розміщення, переважно вплив позитивний.

Навпаки, там, де альтернативи призводять до збільшення розміщення або утворенню відходів, або зниження обсягу відходів, для повторного використання, переробки або утилізації, вплив виявляється негативним. У всіх випадках, коли вплив можна спрогнозувати, вони розглядаються як довгострокові (які в цілому містять у собі коротко- і середньострокові).

Таблиця 5: Резюме впливів

	Екологічні цілі						
	1	2	3	4	5	6	7
	Охоро- на корис- них копали н	Знижен- ня викидів в атмосфе- ру як внесок у вирішенн я глобальн их проблем	Зниження викидів в атмосферу регіонально го значення	Охорона біорізноманіт тя	Охорона водних ресурсів і поліпшен ня якості води	Охорона ґрунтів і поліпшен ня їх якості	Охорона і поліпшен ня ландшафт ів
План							
Запобігання утворенню відходів							
Підготовка до повторного використання							
Переробка							

Інші способи утилізації							
Розміщення відходів							
Альтернатива 1 (побутові відходи вище існуючого рівня)							
Запобігання утворенню відходів	L	L	L	L	L	L	
Підготовка до повторного використання	L	L		L	L	L	
Переробка			?				?
Інші способи утилізації	L	L	L	L	L	L	L
Розміщення відходів	L	L	L	L	L	L	L
Альтернатива 2 (побутові відходи нижче поточного рівня)							
Запобігання утворенню відходів			?				
Підготовка до повторного використання	L	L		L	L	L	
Переробка			?				?
Інші способи утилізації	L	L	L	L	L	L	L
Розміщення відходів	L	L	L	L	L	L	L
Альтернатива 3 (промислові відходи вище поточного рівня)							
Запобігання утворенню відходів	L	L		L	L	L	
Підготовка до повторного використання	L			L	L	L	
Переробка			?				?
Інші способи	L	L	L	L	L	L	L
Інші способи	?	?	?	?	?	?	?

утилізації	L	L		L	L	L	L
Розміщення відходів							
	L	L	L	L	L	L	L
Альтернатива 4 (промислові відходи нижче поточного рівня)							
Запобігання утворенню відходів			?				
	L	L		L	L	L	
Підготовка до повторного			?				
повторного	L			L	L	L	
Переробка							?
	L	L		L	L	L	L
Інші способи утилізації	?	?	?	?	?	?	?
	L	L		L	L	L	L
Розміщення відходів							
	L	L	L	L	L	L	L
Альтернатива 5 (будівельні відходи вище поточного рівня)							
Запобігання утворенню відходів			?				
	L	L		L	L	L	
Підготовка до повторного використання							
	L			L	L	L	
Переробка			?				?
	L	L		L	L	L	L
Інші способи утилізації	?	?		?	?	?	?
	L			L	L	L	L
Розміщення відходів							
	L	L	L	L	L	L	L
Альтернатива 6 (будівельні відходи нижче поточного рівня)							
Запобігання утворенню відходів			?				
	L	L		L	L	L	
Підготовка до повторного використання							
	L			L	L	L	
Переробка							?
	L	L	L	L	L	L	L

Моніторинг

У звіті про СЕО пропонуються можливі підходи до моніторингу впливу Плану на цілі, щодо яких План і альтернативи були оцінені, а саме: корисні копалини, зміна клімату, забруднення атмосферного повітря і вплив на здоров'я, біорізноманіття, води, ґрунту, ландшафт і історичну спадщину .

Наприклад, для моніторингу стану біорізноманіття пропонується наступне. Екологічна доповідь Великобританії містить відомості про всі матеріальні потоки, включаючи загальну масу природних ресурсів і продукції, використаних в Великобританії. Таким чином, буде можливо відслідковувати тенденції зміни матеріальних потоків від року до року, які можуть опосередковано впливати на біорізноманіття.

Посилання на джерело

<http://www.eunomia.co.uk/reports-tools/waste-management-plan-for-england-strategic-environmental-assessment-environmental-report/>